

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ ΣΤ'

ΑΡ. 81-82

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: «Ίωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας» (ποίημα)
ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: Παλληκαράκια (διήγημα)
ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Ἐπιτόμβιο—Μελαγχολία—Σέ περιμένω! (ποιήματα)
ΠΑΥΛΟΥ ΛΙΑΣΙΔΗ: Τὸ δρομυτὶν (ποίημα)
Ν. Χ. ΚΟΝΟΜΗ: Ἀπὸ τὶς ἔμμετρος ἱστορίες τῶν ζῶων (λαογραφικὸ σημεῖωμα)
Κ. ΜΟΝΤΗ: Δυὸ περιστέρια τοῦ πέθαναν... (διήγημα)
Ε. Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗ: Λευκὴ Ψυχὴ (ποίημα)
ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Ἀνοιξιὰτικὴ Βροχὴ (νουβέλλα)
Ν. Χ. ΚΟΝΟΜΗ: Τῶν ἐννιά ἄελλῶν (δημοτικὸ)

(Συνέχεια ἀπὸ μέσα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΜΑΡΤΗΣ-ΑΠΡΙΛΗΣ 1942

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: «Γνώμες, καρδιές, όσοι "Έλληνες...»—Έπιστολές: ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ: Γύρω από μιὰ κριτική.—Κυπριακά Σημειώματα: ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Στοιχεία για τὴ βιογράφηση καὶ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ Ἰ. Καραγεωργιάδη (1845;—1928)—Κριτική: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Τεύκρου Ἀνθία: «Τὸ παλληκάρι τῆς Φακῆς»—Εἰδήσεις.—Ἀλληλογραφία.—Νέα Βιβλία—Τύπος Περιεχόμενα τοῦ Στ'. τόμου.

(συνέχεια ἀπὸ τὴ σ. 219)

ὕποψη συνεργασία πού δὲν ὑπογράφεται παρὰ μόνο μὲ τὰ ἀρχικὰ γράμματα.—κ. Γ. Χατζ. Κερύνια: Δὲν ἔχουμε στὰ χέρια μας τὸ διήγημα πού λέτε. Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς τὸ ξαναστείλετε. Μᾶς ἐνδιαφέρει πολὺ ἡ ἔργασιά σας.—κ. Θ. Ρ. Λευκοσία: Καὶ τὸ πεζὸ καὶ τὸ ἔμμετρο ἔχουν πολὺ ἐνδιαφέρον σὰν ἰδέες, εἶναι ὁμῶς κακὰ παρουσιασμένες: κοινότοπα, φλύαρα καὶ δημοσιογραφικά. Ἡ τέχνη πρέπει νὰ δίνει καὶ τὴν καλαισθητικὴ σύγκληση.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τεύκρου Ἀνθία: Τὸ παλληκάρι τῆς φακῆς. Παιδικὴ κωμῳδία σὲ πράξεις τρεῖς. Κύπρος 1942. 8ο σ. 52. 1/4 1)2.

Γιώργη Χειμαρίδη: «Ἐκ τοῦ κατὰ Χατζηβάτη ἀγίου Εὐαγγελίου.» Τραγούδια. Κύπρος 1942. 8ο σ. 28.

Π. Μ. Στεφανίδη: «Πῶς θὰ γίνετε Διηγηματογράφος». Δίασκευὴ ἀπὸ τ' Ἀγγλικά τεύχος Α', σ. 32. Γρ. 4).

ΤΥΠΟΣ

Πήραμε τὶς ἐφημερίδες *Ἐλευθερία*, *Ἀνεξάρτητος*, *Κυπριακὸς Τύπος*, *Φωνὴ τῆς Κύπρου*, *Πάφος*, *Παρατηρητὴς* καὶ *Χρόνος*.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ ΣΤ'
ΑΡ. 81-82

ΚΥΠΡΟΣ

ΜΑΡΤΗΣ
ΑΠΡΙΛΗΣ } 1942

ΊΩΣΗΦ Ο ΑΠΟ ΑΡΙΜΑΘΑΙΑΣ'

ΣΤΟΝ ΠΡΙΝ ΦΙΛΟ ΜΟΥ Κ. Α.

'Από φόβο κι' από τρόμο στο πετσί σου πῶς τραβίσουν,
Τ' εἶχες πάντα στο μυαλό σου τὸ καρβέλι τῶν παιδιῶν·
Τὴ θεσούλα, τὸ μισθό σου καὶ τὴ σύνταξη θυμόσου
Τὸ παράσημο στο τέλος τῶν ἐξήντα σου χρονῶν·
Τ' εἶχες πάντα στο μυαλό σου τὸ καρβέλι τῶν παιδιῶν σου,
Τὴ θεσούλα, τὸ μισθό σου καὶ τὴ σύνταξη θυμόσου.

Στὸ τραπέζι οὔτε μιὰ λέξη γιὰ τὸ θέμα τῆς ἡμέρας :
Τὰ περίσσια θαύματά του, τὰ καινούργια ἰδανικά,
Κι' ἂν τὰ τέκνα σου ἀρχινούσαν νὰ μιλοῦν, ἐσὺ πατέρας
Δύστροπος, μὲ δετὸ φρύδι καὶ δυὸ λόγια σου στεγνά,
Στὴν κατηγορία τὸ φρένον ἄδραχνες κ' ἔδινες πέρασ·
Δάχτυλο σταυρὸ στὰ χεῖλη : 'δὲ μᾶς γνοιιάζει ἐμᾶς παιδιά'.

Τὸ πρωῖ σὰ δρασκελοῦσες τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ σου,
Στὴ γυναῖκα σου ἐμιλοῦσες μὲ χαμόγελο ἀπαλό
Κ' ἔλεες, 'Κυρά μου, κοίταξε, οὔτε ξένου, οὔτε δικοῦ σου
Μὴ σοῦ φύγει καὶ χαράξεις τὸ βαθύ μας μυστικὸ·
Κι' ὅταν βγεῖς στο καλδερίμι πλέκοντας κ' ἡ διπλανή σου
Γιὰ τὸν Πλάνο σὲ ρωτῆξει πὲς δὲν ἔχω τὸν καιρὸ...'

Μὲ γοργὸ βῆμα κινουῦσες κι' ἄθελά σου ἄν σταματοῦσες
 Κάποτε ἦταν γιὰ νὰ πάρεις ἀναπνιὰ μὴ καὶ πνιγεῖς·
 Στὴ φαρδιά τὴ φορεσιά σου στένεβες κι ἀδημονοῦσες
 Καὶ κρυφόπαιρνες κλεισμένος στὸ κλουβὶ τῆς συλλογῆς·
 Μὲ τὴν καλημέρα πάλι κάποιου φίλου σου ἐξυπνοῦσες
 Καὶ σταμάταες μὲ ντροπὴ σου μόνος νὰ παραμιλεῖς.

Πελαργόνι ποὺ ἐκοιμήθη σὲ καμπαναριοῦ τὴν ἄκρη,
 Κάτω ἀπὸ τὴν ἀμασκάλη κρύβοντας τὴν κεφαλὴ
 Κι' ὄνειρεύονταν νὰ σκίξει τ' οὐρανοῦ τ' ἄπλερα μάκρη,
 Δίχως νᾶχε ἀντιστηθίσει μπόρες εἴτε ἀνεμικὴ—
 Μ' ἓνα γλίστρημά του ξάφνου πλαταγίζει στοὺς αἰθέρες,
 Στρογγυλίζοντας τὸ μάτι ξαναπλάθει τὴ ζωὴ.

Κι ὄδευες ἀφοῦ τὸ πρόσωπο ἄλλη μιὰ φορὰ εἶχες νίψει
 Τρίβοντας τὰ δυὸ σου μάτια μ' ἄχαμνὸ χασμουρητὸ
 Σάμπως νὰ τὰ εἶχαν χυλώσει μὲ ψαρόκολλα εἴτε στίψη
 Κ' ἐξαινες τ' αὐτὶ νὰ φύγει τὸ μελισσοβουητό·
 Μὰ τὸν ἑαυτὸ σου ἐντὸς σου σ' ἄδυστα ἄφωτα εἶχες κρύψει
 Σὰν στὴ Νύχτα τῶν Βρεφῶν Ἑβραία μάνα τὸ μωρό.

Δυὸ δωπέρα, τρεῖς πιὸ πέρα κι' ἄλλοι τόσοι μὲ φοβέρα
 Μὲς στὴ φούχτα μὲ τὸ γρόθο κουπανοῦσαν τὸ καρφί,
 Μὲ ρουθούνια φουσκωμένα, π' ἀνοιγόκλειναν, ἀγέρα
 Φυσομάναγαν στὸ τζάκι νὰ πετιέται ἢ φλόγα ὀρθή·
 Σὰν σ' ἐκοίταξαν ἐρίξαν κατ' ἐπάνω σου μὶ' ἀθέρα
 Κοφτεροῦ σπαθιοῦ κι' ἀνοίχθη εὐθὺς ἀπύθμενη πληγὴ.

Τὰ κρυφοψιθυρισμένα λόγια ἀθώρητο σαράκι·
 Τὰ ψιλοπασπαλισμένα μὲ χαμόγελο γλυκὺ
 Σὰν ζαχαροζυμωμένο, πικρὸ, ἀπρόφταστο φαρμάκι·
 Τὰ διπρόσωπα, μαχαίρι δίκοπο χωρὶς λαβή·
 Στρογγυλοκομένα τ' ἄλλα πᾶν ἀλάθευτο καμάκι
 Στὴν καρδιά ποὺ ἀνάγκη πᾶσα νᾶναι ἀσάλεφτη, βουβή!

Δέντρο σὲ βουνοκορφῇ νὰ στέκεις σὰν κεφαλοστυλί
 Νὰ κρατεῖς στοὺς ὤμους μόνος τὸν πολὺ βαρὺ οὐρανὸ,
 Χωρὶς φλύκταινα τοῦ μόχθου στὰ σφιχτόκλειστά σου χεῖλη
 Δίχως λέξη νὰ τὰ σκίσει ποὺ ν' ἀκούγεται 'πονῶ·
 Καὶ στὸν ἀργαλειό σου ὑφαίνεις τὴν ὑπομονὴ μαντήλι
 Παρηγόρια νὰ στεγνώσει κάθυγρο τὸ μέτωπο.

Ἄκριβώτερο δὲν εἶναι, ξαίρεις, δῶρο ἄλλο στή ζήση
 Σὰν μπορεῖς ἀπὸ τὴν ἴδια σου καρδιά θάρρος ν' ἀντλεῖς
 Μοιάζει, ἀλήθεια, σὰν νὰ πίνεις ἀπὸ τῆς αὐλῆς σου βρύση
 Τὸ νερὸ ποὺ ἀναστυλῶνει τὶς φτεροῦγες τῆς ψυχῆς
 ἴσια ἀπὸ τὴν κορφή ὡς τὰ νύχια δύναμη εἶχες πλημμυρίσει
 Γιατὶ νῆμα στάθμης στάθηκε ἢ γραμμὴ τῆς κεφαλῆς.

Μ' ἀπὸ φόβο κι' ἀπὸ τρόμο στὸ πετσί σου πῶς κρυβόσουν,
 Τὶ πικνοσυλλογιζόσουν τὸ καρβέλι τῶν παιδιῶν
 Τὰ καινούργια ἂν εἶχες μάθει μήπως καὶ ξαναρωτιόσουν
 Ἄπο φίλο εἶτε γνωστό σου, μὲ βαθὺν ἀνασασμὸν
 Στὴ δουλειά σου γιὰ νὰ φτάσεις βιαστικός ἀποτραβιόσουν,
 Μπαίνοντας στὰ στενορόμια τῶν ἀγνώστων γειτονιῶν.

Πέφτει ἡ νύχτα καὶ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς ἔλαμψαν ἄστρα
 Ποὺ ξανοίγουν πλέριο δρόμο, χωρὶς ἔγνοια, νὰ διαβεῖς
 Φλέγει φλόγα στυλῆ, ἀκέρια μέσα σου, χαλάστρα-πλάστρα
 Ξεκινᾷς, κυλᾷς καὶ πᾶς, τὸ χῶμα μόλις ποὺ τὸ ἀκροπατεῖς
 Ρέπια τῆς ἀμφιβολίας τὰ τεῖχη καταγίς, βουνὰ τὰ κάστρα
 Τῆς πυγμῆς ποὺ ἀπάνωθὲ των φλάμπουρο εἶπες νὰ σταθεῖς.

Καὶ στὸν ὄμο ἀπ' τὸ ντουλάπι σοῦριξε ἡ Κυρὰ σεντόνι
 Σὰν γυαλί καλοστρωμένον καὶ στὴ βάψη λουλακί,
 Μυρωδοβολᾷ ἀπ' τὶς δίπλες ἢ λεβάντα, τὸ γλυφῶνι,
 Καὶ σὲ συνοδεύει ὡς χᾶδι τ' ἀλαφρόπνοο γιασεμί
 Ἡ καρδιά στὴν ὥρα ὀπώρα μέσ' στὸ στήθο σου ἀγκυλώνει,
 Ποταμοὶ χαρᾶς οἱ φλέβες στῆς Ἐπαγγελίας τῆ Γῆ!

Γενάρης, 1942.

ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΠΑΛΛΗΚΑΡΑΚΙΑ

ΚΟΙΤΑΞΕ ὁ ἕνας τὸν ἄλλο σιωπηλά.

Ὁ Κανίκλης μόνταρε πρῶτα τὴ λουγκέσα κ' ὕστερ' ἀκούμπησε, μὲ εὐλαβητικὴ προσοχὴ στὴ γωνιά, τὸ δίκαννο ντουφέκι πὺ λάδωνε. Ξερόβηξε χαμογελώντας ἤσυχα, καὶ στρίβοντας τὸ μουστάκι μὲ τὸ ζερβό, κούνησ' ἐρωτηματικά τὸ δεξιὸ χέρι του.

—Τὰ θέλεις; Λέω ζουρλάθηκες...

Τὸ Σαλουπάκι δὲν ἀποκρίθη, μὰ τὸ βλέμμα του ἔλεγε σταθερά:

—Ναί!

—Ὅρσα, νὰ μάθεις! κι ὁ Κανίκλης βάρωσε μὲ ἀνοιχτὴ παλάμη τὸ πρόσωπο τοῦ νεαροῦ του συντρόφου.

Μὰ προτοῦ καταλάβει, ἔνοιωσε τὰ δυὸ πόδια του νὰ σηκώνονται στὸν ἀέρα καὶ νὰ χάνει τὴν ἰσορροπία του. Τὸ Σαλουπάκι πίεζε τὸν ἀνάσκελα πεσμένο Κανίκλη, μὲ τὴ χαρὰ καὶ τὸ ἡδονικὸ πάθος μιανῆς λιμασμένης σφήκας, πὺ τρυγᾷ τὸ ὑπερῶριμο καὶ σκασμένο ἀπ' τὸν ἥλιο σῦκο.

—Βρέ, βρέ! Γιὰ στάσου! ἔκανε λαχανιάζοντας ὁ ξαπλωμένος Κανίκλης. Εἶσαι γερός αἱ! Στάσου νὰ ἰδοῦμε!

Μὰ κάθε του κίνηση, γιὰ νὰ ἀπαλλαχτεῖ, καταντοῦσε γελοία. Τὸ Σαλουπάκι κρατοῦσε στέρεα καρφωμένο τὸ μεγαλόσωμο ἀντίπαλό του στὸ πάτωμα, πὺ οἱ προσπάθειές του ἦταν μάταιες, ὅπως καὶ τῆς ἀναποδογυρισμένης χελώνας.

—Θὰ σὲ μαχαίρωσω! μούγκρισε ὁ πεσμένος, καὶ ψαχούλευε στὴ μέση του.

Τὸ Σαλουπάκι τινάχτηκε, ὄρθιο, μακρὰ του. Ὁ Κανίκλης ἀνακαθισμένος, τὸ κύταζε. Ὑστερα τοῦπε:

—Ἄν ἐσύ, δὲν ἦσουν τὸ ἀγγονάκι τοῦ Σαλούπη, πὺ μαζί του ἔφαγα ψωμί κι ἀλάτι, θὰ σοῦ ἀνοιγα δυὸ κουμπότρupes γιὰ νὰ ξαίρεις!

Σηκώθηκε ἀργά· πασπάτεψε ξεσκονίζοντας τὸ πανταλόνι του τράβηξε τὸ λάζο του καὶ ρώτησε:

—Τὸ βλέπεις;

Τὸ ἀμούστακο παλληκάρι χλώμιανε κ' οἱ κόρες τῶν ματιῶν του μεγάλωσαν.

—Εἶναι τοῦ μακαρίτη... ἀργὰ σκεφτικὰ μὲ κάποιο νόημα ἰδιαίτερο, ξανάπε ὁ Κανίκλης, καὶ τῷμπηξε στὸ θηκάρι του. Μὲ τοῦτο δῶ, ξεκοίλιασε ὁ πάππος σου τὸ Μαθιό, τότε κείνος πὺ τοῦστησε καρτέρι καὶ τὸν τράβηξε μὲ τὸ πιστόλι. Ἄκουσες τὴν ἱστορία; Τοῦ τράβηξε καὶ τίς δυὸ μὰ ἀστόχησε. Ὁ Σαλούπη τοῦ ὄρμησε καὶ... ἡ καρδιά του δὲν ἔτρεμε! Θέλω νὰ πῶ, καὶ θέλω νὰ μάθεις: Καλὴ εἶναι ἡ δύναμη τοῦ κορμιοῦ, μὰ δὲν ἀξίζει,

ἄμα ἢ ψυχὴ δὲν τὸ λέει!.. Θὰ σὲ ξεκοίλιαζα, ἂν ἦσουν ἄλλος! Καὶ νὰ προσέχεις: Τὰ καλὰ παλληκάρια δὲν πιάνονται στὰ χέρια. Μπορεῖ νὰ πᾶς χαμένος μὲ τὸ τίποτε! Χμ... ἔτσι δὲ χάσαμε τὸ Σταθάκη; Ἔλα νὰ σὲ φιλήσω καὶ ἡσύχασε. Μὴ χλωμιάξεις καὶ μὴ γυρνᾶς τὴν πλάτη σου. Καλύτερα νὰ τὴν ἀρπάξεις κατ'ἀποσταθὸν καὶ νὰ μείνεις στὸν τόπο, παρὰ νὰ δειχτεῖς φοβητσιάρης. Ἔτσι ἔκανε ὁ παππούς σου! Μὰ ἐσύ...ἐσύ πῆρες ἀπὸ τὸ σόϊ τῆς μάνας σου. Δὲ θὰ τοῦ μοιάσεις!

Ὁ νόμος ποῦ δὲ στηρίζεται πάνω στὰ ἔθιμα, εἶναι κακὸς νόμος. Τὸ ἔθιμο εἶναι σὰν τὸ ἔρπετό ποῦ κλείσαμε στὴ μπουκάλλα τὴ γιομάτη σπῖρτο. Προξενεῖ πάντοτε φρίκη στὸν ἀσυνήθιστο, μὰ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς βλάψει, ἔστω κι ἂν σπάζοντας τὴ μπουκάλλα, τὸ ξαναβγάλουμε στὸν ἥλιο. Μὰ ὁ νόμος ποῦ ἐπιβάλλεται, παρὰ τίς συνήθειές μας, εἶναι τὸ ζωντανὸ φαρμακερὸ φίδι. Δυνατὸς στέκεται πάνω ἀπὸ κάθε βούληση. Μπροστὰ τοῦ δὲν ὑπάρχει τὸ ἄτομο καὶ τὸ ἐγὼ χάνεται. Τέτοιος νόμος προκαλεῖ πάντα τὸ φόβο.

Μέσα στὸν καθρέφτη τοῦ ἐθίμου ἀντικρύξεις τὸν πιστὸ ἑαυτό σου, ἢ τὴ συγγενικὴ μορφή ἐνὸς παλαιοῦ σου προγόνου. Μὰ μέσα στὸν ξενικὸ νόμο, ἀντὶ τὴ μορφή σου βλέπεις τὸ Διάβολο!

Δὲν τὸν ἀγαπᾶς οὔτε τότε σκέφτεσαι. Μὰ κυτᾶξεις στὸν καθρέφτη σου καὶ τότε βλέπεις ὀλόσωμο. Κλείνει τὸ μάτι του καὶ σοῦ νεύει. Σοῦ νεύει κάτι, καὶ σοῦ χαμογεᾷ! Κι ὁ Διάβολος ἄμα γελάσει φαίνονται τὰ δόντια του. Ποιὸς μπορεῖ νὰ μετρήσει τὰ δόντια του;

Εἶναι ἄνθρωποι ποῦ ζεσταίνονται γύρω στὴ φωτιά. Εἶναι ἄλλοι ποῦ ἀδιάφοροι κυτᾶζουν ἀπὸ μακριὰ. Εἶναι κ' οἱ τολμηροὶ ποῦ πέφτοντας καίονται στὶς φλόγες.

Ὁ Θεὸς φυλάει τὸ νοικοκύρη, μὰ ἀγαπᾶ καὶ τὸν κλέφτη!

Ὁ Σατανὰς ἔχει μακριὰ ποδάρια καὶ βάζει παντοῦ τὴν οὐρά του!

Γιὰ νὰ σκοτώσεις τὸ φίδι πρέπει νὰ τὸ βγάλεις πρῶτα ἔξω ἀπὸ τὴν τρύπα τοῦ!

Τὸ νερὸ στὴ βρυσομάνα εἶναι γλυκό. Μὰ ἡ κρυμμένη ψυχὴ του, στὸ δρόμο ποῦ παίζει καθηφορίζοντας, μουρμουρίζει: Θὰ γενεῖς ἀλμυρὸ. Τραβᾶς γιὰ τὴ μεγάλη πίκρια τῆς θάλασσας!

Κ' ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει πολλὴ πίκρια. Τοῦ ἀνθρώπου ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ βρεῖ τὸ Θεό, καὶ ποῦ κάθε μέρα ὁ Σατανὰς τοῦ βάζει τρικλοποδιές. Κι ὁ Διάβολος σπρώχνει γιὰ νὰ καεῖς στὴ φωτιά. Κ' ὕστερα κάθεται καὶ γεᾷ. Γεᾷ καὶ σοῦ δείχνει τὰ κοφτερὰ δόντια του.

—Μέτρησέ τ' ἂν μπορεῖς!

Καὶ καγχάζει... Κ' ἐσύ βράζεις στὴν πυραχτωμένη πίσσα τῆς μαύρης του κόλασης!

Τὸ Σαλουπάκι δὲ θυμᾶται νὰ χόρευε στὰ γόνατα τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου γέρου, ποῦ κοντὰ δεκαπέντε χρόνια, πέθανε στὴν

κρεμάλα, δείχνοντας τόση άψηφισιά για τὸ θάνατο, πού ἔμεινε ἀ-
ξέχαστη.

Τὸ Σαλουπάκι δὲ θυμᾶται κὰν τὸν πατέρα του. Ὑστερ' ἀπὸ
λίγο καιρὸ, ἀφού κρεμάσαν τὸν πάππο του, δολοφονήθηκε ἀπὸ
τοὺς ἀντίμαχους γιὰ ἐκδίκηση. Χάθηκε τὸ δυνατὸ χέρι πού τοὺς
προστάτευε. Καὶ τὸ χέρι τοῦ Σαλούπη κρατοῦσ' ἐν' ἄγραφο νόμο.
Τὸν τρομερὸ νόμο πού ζητοῦσε : μάτι γιὰ μάτι, καὶ δόντι γιὰ δόντι !

Αὐτὸς ὁ ἔγγονός, μοναδικὸ βλαστάρι τῆς θερισμένης γενιᾶς
του, θὰ μπορούσε νὰ ζωντανέψει τὸν ἄγραφο νόμο τοῦ πάππου του;

Τὸ Σαλουπάκι ἔζησε τὰ θλιβερά ὀρφανικά του χρόνια, στὸ μα-
κρινὸ χωριὸ τῆς μάνας του. Ξετοπισμένη κατάφυγε στοὺς δικούς
της, γιὰ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὰ κυνηγητὰ τῶν ἐχτρῶν πού γύρευαν
τὸ ξεκλήρισμα τῶν Σαλούπηδων. Μὰ τὸ αἷμα, νερὸ δὲ γίνεται !

Ὁ Κανίκλης, ἀχώριστος σύντροφος τοῦ Σαλούπη καὶ πιστὸς
στὴν ἀντίληψη, πού ἐκεῖνος δημιούργησε γιὰ τὴ ζωὴ, συμπάθησε
ἀμέσως τὸ μελαχροινὸ παλληκάρι, τὸ Σαλουπάκι. Ἀλήθεια ! συ-
χνὰ τὰ καμώματά του θυμίζαν τὸ συχωρεμένο παππού του. Ἐ-
παίρνε τὸ ἴδιο ρεμβαστικὸ ὕφος κι ὅταν ἀκόμα σοβαρολογοῦσε.
Εἶχε τὸ ἴδιο ἀθῶο χαμόγελο κι ὅταν οἱ στιγμὲς ἦταν τραγικὲς.
Μ' αὐτὰ ἔξαπατοῦσε πολὺ εὐκόλα κρύβοντας τὴ βαθύτερη σκέψη
του. Ἀπαράλλαχτος ὁ παππούς του !

Μὲ τὸν ἀέρα τῆς μεγάλης του καταγωγῆς, ἴσος πρὸς ἴσους,
παρουσιάστηκε ξαφνικὰ τὸ Σαλουπάκι στὴ συμμορία, πού μάταια
ἀναζητοῦσε τὸν τολμηρὸ ἀρχηγό. Ἦρθε καὶ βρῆκε τοὺς συντρό-
φους τοῦ πάππου του ἀναζητώντας τὴ δόξα !

Ἡ ζωὴ, μικρόχαρη ζωὴ, στὴν αὐλὴ τοῦ νοικοκυριοῦ τῆς μάνας
του στένευε μὲ τὰ συχνὰ της κλάματα, κατάρες καὶ ἀνακαλέσματα
τῶν πεθαμνικῶν. Τὸ Σαλουπάκι ἤθελε ὀρίζοντες ἀνοιχτούς. Ὅπου
φουσοῦν ὀρμητικὸι ἀνέμοι· ὅπου βογᾶ ἡ θάλασσα !

Ἐνοιωθε ἀπὸ ψυχόρμητο τὴν ἀνάγη, τοῦ νὰ πετάξει αὐτὸ τὸ
χρυσὸ νόμισμα, πού στριφογυρνοῦσε νευρικός, ἀνάμεσα στὰ χον-
τρά κοντοδάχτυλά του καὶ στὴν ἀργασμένη παλάμη του. Νὰ τὸ
πετάξει καὶ νὰ χαθεῖ σὰν πού πετοῦμ' εὐκόλα κάτι πού δὲν ἔχει
ἀξία καμμιά.

Ὁ Κανίκλης, προστάτης του τώρα, ἔλεγε κρυφὰ στὴν παρέα τους :

—Νὰ τὸ θυμᾶστε· θὰ μοιάσει τὸν παππού του !

Μὰ μπροστὰ του, πάντα τὸν κατηγοροῦσε. Πάντα τὸν ξάναβε
μὲ τὸ «ἐσὺ θῆρες ἀπὸ τὸ σόι τῆς μάνας σου !».

Ἐνοιωθε ἀσύνειδα πὼς τὴ φωτιὰ γιὰ νὰ πάρει καὶ νὰ φουν-
τώσει γερά, πρέπει νὰ τήνε συμπάλλεις, σudaυλίζοντας. Ἀλοιώτικα
μπορεῖ καὶ νὰ σβύσει. Κ' ἡ πρώτη σπίθα χρειάζεται λάτρα. Καὶ τὸ
Σαλουπάκι, γιὰ τὸν Κανίκλη, θανάσταινε τὶς παλῆς καλὲς μέρες,
κεῖνες τὶς μέρες πού κι αὐτοὶ ξετρυπῶναν τὸ φίδι ἀπὸ τὴ χωσιὰ του.

Ζωὴ σκοτεινὴ, δύσκολη ζωὴ, χιλιοπερδεμένη. Ὁ Σατανάς, ἀρ-
χισέλιγκας χουγιάζει ἀπὸ ψηλά τὸ κοπάδι καὶ καμτσικιάζει τὰ

φτωχὰ διαβολάκια πού άνυποψίαστα τρέχουνε, σκουντουφλοῦν, πέφτουν καί μπουσουλίζουν στάνηφορικά μονοπάτια. Πλάί τους χάσκει ὁ γκρεμνός !

—Ποῦ νᾶναι ὁ Θεός ; Ποῦ μπορεῖ νά βρεθεῖ ;

‘Ο Διάβολος εἶπε :

—‘Όπου σημαδιακός, κουλός, κουτσός, γκαβός, ἐκεῖ θά μέ βρεῖτε !

‘Ο Σαλούπης τόν ἔβλεπε συχνά κ’ ἔστηνε μαζί του φιλή κουβέντα. ‘Ο Σαλούπης δέ φοβήθηκε τίποτα στή ζωή του, καί δέ μετάνιωσε γιά τίποτα.

Τήν παραμονή, μέρα μεσημέρι τόν εἶδε!... Σά νά τραβοῦσε ὁ Σαλούπης τὸ δρόμο τῆς γειτονιάς του, καί πίσω του ἔρχουντάν ἴσκιοι ἀθόρυβοι, χίλιοι χοντζάδες. Ἄσπρα σαρκία κι ἄσπρες τσουπέδες, ἀδειανά κορμιά, μέ γένια, μ’ ἄσπρα μουστάκια καί λαμπάδες στά χέρια. Τόν ἔβλεπαν καί γελοῦσαν ! Χαχάνιζαν κοροϊδευτικά καί τοῦ νεύανε !

—Θάρτω, στή συντροφιά σας αὔριο ! Τούς φώναξε. Κάντε μου μέρος, μονάχα, γιατί εἶμαι σέρτικος ! Ἐγὼ μέτρησα τὰ δόντια τοῦ Σατανᾶ ! Δέ σᾶς φοβοῦμαι...

... Δέ θέλησε νά μεταλάβει κι οὔτε νά ξεμολογηθεῖ. Σύναυγα τῆ μέρα τῆς ἐχτέλεσης ὁ γέρο-παπᾶς ἐπίμενε νά τοῦ δώσει τῆ ἅγια μετάληψη, ἀκολουθώντας τήν πένθιμη αὐστηρή συνοδεία στόν αὐλόγυρο τῆς ἀγχόνης. ‘Ο μελλοθάνατος τοῦπε :

—Τί θές ἀπό μένα, παπᾶ μου ; Εἶχα κάποια ἐλπίδα νά γλύτωνω. Ἐλεα... ἴσως κοπεῖ τὸ σκοινί. Τώρα πού σέ εἶδα ξημέρωμα... μοῦ κοπήκαν τὰ ἥπατα ! Τί θές καί μέ κυνηγᾶς ; Ἐσὺ δέ μπορεῖ νᾶρθεις ἐκεῖ πού θά πάω ἐγὼ !

—Θά παρακαλέσω, τέκνον μου, τὸν Θεὸν νά σέ συγχωρέσει...

—Δέν ἔχει Θεό ! Μόνο Διάβολο ἔχει...

—Μη βλαστημᾶς, τέκνον μου ! Θά παρουσιασεῖς ἐνώπιον τοῦ Ἐψίστου καί θά κριθεῖς... Ἐξομολογήσου !

—Παπᾶ, δέν ἔχει Θεό !

—Δέν ἄκουσες ποτέ σου τὸ Εὐαγγέλιο ; Λέει : ‘Ο Πειρασμός ἔδειξε στό Χριστό τὰ βασίλεια τοῦ κόσμου λέγοντας «Τὰ βλέπεις ; Ἐγὼ θά σοῦ τὰ χαρίσω !»

—Παραμῦθια πολλά ! Κι ὁ Σαλούπης ἔσκασε στά γέλοια... Καί ποῦ τᾶβρε ὁ Διάβολος τὰ βασίλεια γιά νά τὰ χαρίζει στοὺς ἄλλους ; Ἄν τᾶχε θε νᾶτανε βασιληᾶς, καί θά καθόταν ἡσυχος στ’ αὐγά του !... Καί στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς τί χρειάζονται οἱ μεσίτες ; Σὲ λίγο θά ἰδῶ ἐγὼ τὸ Θεὸ καί ξηγοῦμαστε !

Καί μέ σταθερὸ βῆμα, μονάχος του ὁ Σαλούπης ἀνέβηκε τὰ φοβερά σκαλοπάτια, πού ἐνώνουν τῆ γῆ μέ τὸν οὐρανὸ...

Ἔτσι πέθανε ὁ Σαλούπης.

Δέν ἔμεινε σάν ἓνας θρύλος στή μνήμη τῆς καταδιωγμένης ἀπὸ τὸ νόμο καί φοβισμένης παρέας του. Δέν ἔφερνε τῆ γλυκεῖα ἀναπό-

ληση μίανης ἀνεπίστρεφτα χαμένης ἐποχῆς. Ὁ Σαλούπης ἀπὸ τὴν πρωτινὴ του παρέα ζητοῦσ' αἷμα καὶ ἐκδίκηση!

Μὰ τώρα δὲν εἶναι σὰν ἄλλοτε. Ὁ νόμος ἔγινε δράκος. Δὲν τοῦ γλυτώνεις. Τοῦ κόβεις ἓνα κεφάλι καὶ σοῦ πετᾷ τέσσερα! Τὸ μάτι τοῦ χωροφύλακα παραμονεύει παντοῦ. Χίλιοι μαντρότοιχοι, χίλια στενοσόκκακα, χίλιες αὐλές, χίλια μάτια, κι ἄλλες τόσες χιλιάδες στόματα! Σὲ βλέπουν καὶ τὸνα φωνάζει στᾶλλο.

— Περνᾷ ὁ Διάβολος!

Κι ὄλα μαζί.

— Πιάστε τὸ φονηά!

Κι ἅμα γεράσει ἡ ψυχὴ, ἀγαπᾷ τὸ κορμί της. Γίνεται τσιγκούνα καὶ τίποτε δὲν ξεοδεύει. Λυπᾶται καὶ δὲν ξανοίγεται. Μουδιάζει ὀκνή καὶ βαριέται. Βλέπει τὸ κακομοιριασμένο κορμί της καὶ συλλογιέται: «καλὰ περάσαμε τόσα χρόνια μαζί. Ὀλάκερη ζωὴ!» Συνηθίζει μέσα του καὶ φοβεῖται μὴ χάσει τὴ μονιά της.

Κάποτε ξεπνᾷ ἡ ψυχὴ θυμάμενη τὰ παληά. Μὰ τὸ χέρι πιά τρέμει καὶ . . .

Ναί! ἀπὸ τὴν παρέα ἔλειπε τὸ δυνατὸ χέρι. Ὁ Κανίκλης ξεμυστηρευόταν πὼς ἤβρε τὸ χέρι ποῦ τοὺς χρειαζόταν. Τὸ Σαλουπάκι!

— Λόγια παχειά! τοῦ ἀπαντοῦσε ὁ Μάργης. Τοῦτος ἐδῶ κι ὄλοι οἱ σημερινοί, δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς μοιάζουν. Ἄλλοι καιροὶ . . . ἄλλα χρόνια . . .

— Τί μοῦ τοαμπουνᾶς, ἀντίκοψε ὁ Κανίκλης. Τρίχες, τρίχες παραγομιότης!

Ὁ Μάργης χαχάνισε ὕστερο δοκίμασε ἂν ὁ ναργιλές του τραβᾷ καλὰ. Σκεφτικὸς ξανάρχισε.

— Τὸ Σαλουπάκι, δὲν εἶναι παρά κουτάβι. Κ' εἶναι κουτότερος κι ἀπὸ χταπόδι.

Τὰ δυὸ ξεπεσμένα γεροντοπαλλήκαρα, ὁ Κανίκλης κι ὁ Μάργης, μὲ τὸ χουργούλιμα τῶν ναργιλέδων, ἀρχίσανε τὸ γλυκὸ μνημόσυνο τῆς περασμένης τους ζωῆς καὶ τῶν παληῶν τους συντρόφων. Πόσοι φόνοι! Πόσοι σκοτωμοί! Πόσοι ἄτιμοι θάνατοι στὸ καταραμένο σκοινί! Πόσα χρόνια σβυσμένα στὴ μαύρη φυλακὴ.

. . . Μὰ, καὶ τί λησμονιά . . .

Ὁ Τσαρούχης—ὁ Βλάχος—ὁ Σελλάς—ὁ Κωβιός—ὁ Ντάουρας—ὁ Βαρδέλλας . . . Καὶ πρῶτος ἀπ' ὄλους, ὁ ἀρχηγὸς τους, ὁ Σαλούπης!

Ὁ Τσαρούχης ἀδικοθανάτισε, σκοτωμένος σ' ἓνα καυγᾷ μὲ τοὺς χωροφύλακες . . . Ὁ Βλάχος πῆρε τὸ αἷμα του πίσω, καὶ πέρασε μένα καίκι τὴ θάλασσα. Ζεῖ; Πέθανε; Κανεὶς δὲν ἔμαθε σίγουρα. Εἶπανε πὼς σκοτώθηκε στὸ Μισίρι. Ἄλλοι τὸν εἶδανε, εἶπαν, στὴ Δαμασκό . . . Ὁ Σελλάς ἄρπαξε δυὸ ντουφεκιὲς στὰ νεφρά, μὰ κινήγησε τοὺς δολοφόνους, καὶ τὸ μαχαίρι του βρέθηκε στὸ ξυλιασμένο του χέρι. . . . Ὁ Κωβιός—βρὲ τὸ θεοτούμπη! Θυμᾶσαι κατεργαριές; ! Γιὰ θυμήσου, τὸν καιρὸ τῆς εὐλογιᾶς, μὲ τί τροῦκο,

κατάφερε τὴ θειά του, τὴ γρηά τσιγκούνα, γιὰ νὰ πλερώσει τὸ πρόστιμό του! Ἄφηνε νὰ πέφτουν καὶ νὰ κολλοῦν οἱ πυρὲς στάλες ἑνὸς σπερματοσέτου, κατάσαρκα στὴν κοιλιά του! Ξάπλωσε στὸ κρεβάτι καὶ καμώθη πὼς εἶν' ἄρρωστος, τοῦ θανατᾶ! Ἡ γρηά βλέποντας τὴ σπειριασμένη κοιλιά του, τρόμαξε μὴν κολλήσει κ' ἡ ἴδια. Φώναξε τοὺς φίλους του· ἔλυσε τὸ πουγγί της γιὰ τὰ ἔξοδα τοῦ νοσοκομείου, καὶ τότε σηκώσανε κρυφά! Φοβόταν τὸ ὑγιεινομεῖο· νὰ μὴ τὸν κλείσει μαζί της στὸ μολεμένο της σπίτι!... Ὁ Κωβιὸς γλύτωσε τότε, μα ἦταν γραφτὸ νὰ πεθάνει στὶς φυλακές... Ἰσοβίτης καὶ χτίκισσε... Ὁ Ντάουρας καλογέρεψε ὕστερ' ἀπὸ... κι ὁ Βαρδέλας ἀπ' τὴ στενοχώρια του πέθανε ἀλκολικός...

Πόσοι ἄλλοι ἀκόμα... κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι; Τὰ σίδερα εἶναι γιὰ τοὺς λεβέντες, μὰ γέρασαν πιά, κ' ἡ φαφούτικη ψυχὴ ἀγατᾶ τὸ σαμβαλιασμένο κορμί της... Ὁ Σαλούπης, τί ἄνθρωπος...

Τὸ κόκκινο ἄνθος τῶν ἀναμένων καρβούνων στὸ τουμπεκί, σγούραιναι ἀπὸ τὸ τεφρὸ χρῶμα τῆς στάχτης. Ἔτσι ἡ λησμονιά ἔπεφτε φιλὴ φιλὴ σκόνη, ἀποσκεπάζοντας σιγὰ σιγὰ, τίς μορφές τίς μέρες, τὰ ἔργα, τὸσων παλληκαριῶν. Τὸ συλλογισμένο μαρκούτσι παύοντας τὴ ρυθμικὴ ἀναπνοή του, κουλουριάστηκε στὸ λαϊμὸ τοῦ ναργιλέ, καὶ τὸ κομπολόι μὲ τοὺς ἀργοὺς πένθιμους χτύπους, μονοτονόησε τοὺς ρεμβασμοὺς τῶν δυὸ ἀναπολητῶν.

Κ' ἡ ζωὴ, πλοῦσια, ξένοιαστη κι ὠραία, στὰ βαρειά νυσταγμένα τοὺς βλέφαρα, ξανάπαιρνε τὸ δύσκολο ἀνήφορο τῆς μάταιης δόξας καὶ τοῦ θανάτου.

—Μείναμ' ἔρημοι. Πίσω μας ἔρχονται βυζανιάρικα πού φοβοῦνται καὶ τὴ σκιά τους.

—Τὸ Σαλουπάκι θὰ ἴδεις. Μόνο τὸ Σαλουπάκι.

—Ὅτι εἶναι γερὸ εἶναι· μὰ εἶναι καὶ ψυχερὸ;

—Ναί! μοιάζει τοῦ Σαλούπη!

—Τὰ καντούνια ἀδειάσαν καὶ γιομίσαν τὰ ράφια! Ὅλοι μας, κ' ἐμεῖς ἀκόμα, μπήκαμε στὸ ράφι. Τὰ παλληκάρια χαθῆκανε. Στους δρόμους γυρίζουνε μόνο οἱ γυναῖκες, κι ὁ ἴδιος ὁ Ἄρχιστανᾶς, πού μὲ μιά μονοκοντυλιά στέλνει τὰ παιδιὰ του στὴν κρεμάλα!

—Δέ λυποῦνται τίς πέννες; Ὁ δικαστῆς σπάζει τὴν πέννα του, ἅμα...

—Τίς πέννες; Οἱ μηχανὲς φτιάχνουν χιλιάδες στὸ λεπτό.

—Τί στοιχίζει μιά πέννα;

—Μιά τρίχα τοῦ κεφαλιοῦ σου· ἢ μιά θηλειὰ τῆς κρεμάλας!

Καὶ τὰ δυὸ γεροντοπαλληκάρια πού ἄσωτα ξοδέψαν τὸ χρυσὸ νόμισμα, πού ἡ Καλὴ Νεράϊδα τοὺς τὸ εἶχε μοιράνει, μόλις γεννήθηκαν, πού τὸ ἀσωτέψανε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Σατανᾶ, νοιώσανε νὰ περνᾶ ἓνα μούδιασμα δελτίας τὰ σακκατεμένα ξεχαρβάλωτα νεῦρα τους. Τὸ ἴδιο ρίγος καὶ μούδιασμα πού αἰσθανόνταν ὄντας ὑπόδικοι στὸ κακουργοδικεῖο, βλέποντας ἀφηρημένα κι ἀκούοντας

ὄνειροπαρμένοι, τὸν ἀρχιδικαστὴ, ντυμένο στὰ κόκκινα, νὰ ἐξαγγέλει τὴν ἀπόφασί του.

... Δὲν ἦταν τέτοια ἡ Δικαιοσύνη κάποτε. Τὸ ἔθιμο σοῦ χαμογελοῦσε. Ἡ ἀγαθὴ μορφή τοῦ γέρου καδῆ, ἐχτιμοῦσε τὴν παλληκαρῶσύνη, ἐνθουσιαζόταν, καὶ συγχωροῦσε. Δὲ φοροῦσε τὴν ἀγέλαστη περρούκα, οὔτε τὸν κόκκινο μανδύα ποῦ θυμίζει τὸ αἷμα ποῦ χύθηκε, ζητώντας αἷμα καινούριο!

Τὸ ἐγγονάκι ἄκουε ὑπνωτισμένο. Στοίχειωσε ὁ θρύλος τοῦ παπποῦ του καὶ βάρυνε τὴ μνήμη του. Ἔνας ἦταν ὁ Σαλούπης! Χίλια νήματα, χίλιες κλωστές, χίλιοι κόμποι. Ἐνα μυστηριακὸ φάδι ποῦ ἀνιστοροῦσε τὴ θαυμαστὴ ζωὴ καὶ παλληκαριὰ ἐκείνου, ποῦ ζητᾷ τῶρ' ἀπ' αὐτὸν αἷμα, γιὰ τὸ αἷμα του! Λόγια σιγοψιθυρισμένα στὴν ἡσυχία τῆς νύχτας, ἀπλά, ποῦ μέσα τους κρύβουν τὴν τραγωδία.

—Γιὰ νὰ παντρευτεῖ τὴ γιαγιά σου, ἔκοψε τὸ κεφάλι τοῦ Ζορμπαλᾶ, ποῦ τόλμησε νὰ τήνε ζητήσῃ, μ' ὄλο ποῦ τῶξαιρε πῶς ὁ Σαλούπης χτυποκαρδοῦσε γιὰ κείνη!

Ἔτσι ἦταν τότε οἱ ἄντρες!

—Μιὰ νύχτα, μεσάνυχτα, καβάλλα στὰ μουλάρια μας, τραβούσαμε γιὰ δουλειά. Ξαφνικὰ σταμάτησε τὸ δικό μου μὲ στημέν' αὐτιά.

—Πρόσεχε κουμπάρε! πρόφτασα νὰ τοῦ πῶ.

Τὰ βόλια σφυρίζανε πλάι μας. Ὁ παπποῦς σου ἔπες' ἀπὸ τὸ μουλάρι, τραβώντας καὶ μένα μαζί του.

—Μὴ κουνηθεῖς! Σ' ἔφαγα! Ἡ κάμα του ἄγγιζε τὸ πλευρό μου... Ὑστερα ὄρμησε στὴ σκοτεινὴ κατηφοριά.

Πρώτη φορὰ ἔκλαψα στὴ ζωὴ μου. Ἐμένα νὰ ὑποψιαστεῖ ὁ Σαλούπης; Κεῖνες τὶς μέρες εἶχανε σκοτώσει μὲ μπαμπεσιά τὸ Σελλᾶ. Καθόμουν καὶ τὸν περίμενα νὰ γυρίσει, κλαίοντας σὰ μωρὸ παιδί. Τάχα πῶς ἤξαιρα τὸ στημένο καρτέρι κ' ἐπίτηδες πῆγα μαζί του, γιὰ νὰ τὸν σκοτώσουν... Γύρισε μετὰ κάμποση ὥρα.

—Πᾶμε τώρα, μοῦ εἶπε. Ξαίρω...

—Νὰ πᾶμε ποῦ;

Μάγκάλιασε κ' ἔκλαψε μαζί μου... Τὸ νέο φεγγάρι δὲν ἤβρε τὸ φίλο μας ποῦ θάρρεψε νάνακόσει τὸ δρόμο μας μὲ τὶς ντουφεκιές του... Ἄσπρισε τὸ μνήμα του!

Δὲν εἶναι ἄλλο στὸν κόσμον παρά ἡ ἀπόφασις τοῦ ἀνθρώπου. Τότε ἀνεβαίνει τὰ φοβερὰ σκαλοπάτια ποῦ σοῦ ἀνοίγουν ἢ τὴ χρυσὴ πύλη τοῦρανοῦ ἢ τὴ μαύρη πόρτα τῆς κόλασης.

Τὸ Θεὸ δὲν εἶν' εὐκόλο νὰ τὸν εὔρει ἄνθρωπος, ἔστω κι ἂν ζεῖ κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιο Του. Μὰ ὁ Διάβολος, ποῦ ὀρίζει πολλοὺς

Καισαρικούς θρόνους, ἔρχεται μόνος του καὶ τοὺς προσφέρει χαμογελώντας εἰρωνικά. Ζεῖ καὶ ζένεται στὴν καρδιά σου.

Τίποτε δὲν εἶναι πὰρὰ μιὰ ἀπόφαση. Τὸ Σαλουπάκι πῆρε τὴ δική του. Τὴν πῆρε ὅταν κοιτάζοντας στὸν καθρέφτη, ἀντίκρουσε ἀντὶ τῆ μορφῆ του, τὸν πάππο του. Ὁ τρομερὸς γέρος τὸν ἀναγνώρισε κ' ἔσκυψε χαμογελώντας γλυκά καὶ τὸν φίλησε. Ἀνέβαινε μιὰ θεόρατη σκάλα ποῦ ἡ κορφή της χανόταν στὰ σύγνεφα.

—Ποῦ θὰ πάμε παπποῦ;

Τοῦ ἔγνεψε: Ἀνέβα καὶ σὺ μαζί μου!

Τὸ Σαλουπάκι, σκότωσε μέρα μεσημέρι, τὸν κύριο μάρτυρα, ποῦ μὲ τὶς ψευτιές του εἶχε στείλει, κοντὰ δεκαπέντε χρόνια τώρα, τὸν πάππο του στὴν ἀγχόνη.

Μάταια ψηλαφοῦν τὰ κοντοδάχτυλά του τὴν ἀργασμένη παλάμη του, στὸ θλιβερὸ κελλί. Τὸ χρυσὸ νόμισμα ποῦ ἡ Καλὴ Νεραΐδα τοῦ μοίρανε στὴν κούνια του, δὲν τὸ κρατᾷ. Δὲν τὸ ξόδεψε στὴ χαρὰ, στὴν ἐνέργεια, στὰ πάθη τῆς ὡραίας ζωῆς. Τάποριψε χαζά. Ὁ δικαστὴς ὑπογράφοντας τὴν ἀπόφασή του ἔσπασε τὴν πένα του. Δέ λυπήθηκε τὸ χρυσορόδινο χνούδι ποῦ ἄχνιζε στὰ μάγουλα τῶν δεκαχτῶ χρονῶν τοῦ ἐγκληματία. Οἱ μηχανές φτιάνουν χιλιάδες πέννες σ' ἓνα λεπτὸ. Τὸ πρόσωπό του ἀνάλλαχτο σὰ μάσκα, κ' ἡ ὄψη της ἀσυγκίνητη καὶ σκληρῆ. Ὁ κόκκινος μανδύας τοῦ ἀρχιδικαστῆ, δὲν μποροῦσε νὰ συμβολίζει πὰρὰ τὸ αἷμα ποῦ χύθηκε. Τὸ αἷμα, ποῦ ζητᾷ νέο αἷμα νὰ χυθεῖ.

Ὁ Κανίκλης δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβει τὸ ἀπλό τοῦτο πρᾶμα: Δεν ξαναζει τὸ ἐρπετὸ ποῦ κλείστηκε σ' ἓνα μουκάλλι μὲ σπύρτο κι ἂν τὸ ξαναβγάλουμ' ἔξω στὸν ἥλιο καὶ στὸν ὀλοκάθαρο ἄερα.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΗΣ

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ

Δὲν ἔμεινε οὔτε τ' ἄρωμα τῶν ρόδων
ποῦ στόλισαν νεκρὸ τὸν Ἐρωτὰ μας.

Στὴν ἥσυχη ἀτμοσφαῖρα τῆς ἐσπέρας
πεθάναν ὅλα πάλλευκα κι ὡραῖα...

Κάθησε μόνο τὸ ἴνδαλμα τοῦ Πόνου
στὴν πλάκα τῶν κοινῶν μας πεπρωμένων.

Μὰ ἐδῶ σφαλοῦν τὰ σύνορα τῆς θλίψης!
Διαβάτες, τοὺς νεκροὺς μὴν ἐνοχλεῖτε!

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ

1

Πετάξανε μές τήν ψυχή μου
μαύρα κοράκια.

Θά πέσουν πάλιν οί βροχές,
κ' οί έσπέρες θά ντυθοῦν μελαγχολία.
Στούς χαμηλοῦς όρίζοντες άχνη
θά κυνηγάει ή Σελήνη τά όνειρά της,
κι άπ' τίς κεραίες τών θλιμμένων δέντρων
τό δέος τής γής θ' άνέρχεται προς τ' άστρα...

2

Κάτ' άπ' τή στέγη μου πού τρέμει
ήρθαν σά χελιδόνια τά όνειρά μου.
Δειλά κοπαδιαστά καί τρομαγμένα,
μαύρα πουλιά μιάς άνοιξης χαμένης...

Έξω στή γής, προμήνυμα θανάτου
τήν κουρασμένη έλπίδα συντροφεύει.
Έ ή άντοχή του άνέμου δοκιμάζει
τό σκυθρωπό μανδύα τής Έσπέρας,
καί κρούει βαριά τίς ξώθυρες τών τάφων.

Άκούω τό θρήνο τών ώρων! Έγρò σκοτάδι
στάζει πικρά τό βλέφαρο του Πόνου!
Κ' ή άνία τών Ούρανών γλυστράει καί μπαίνει
πηχτή καί λασπερή μές στήν καρδιά μου...

Αυτό τό βράδυ!
Αυτό τό βράδυ, Κύριε ό Θεός μου,
μιά άχτίδα Σου άν έρχόταν νά θερμάνει,
μιά άχτίδα Σου, τά μαύρα χελιδόνια...

ΣΕ ΠΕΡΙΜΕΝΩ!

ὦ ὦ μὴν ἀργεῖς! Σὲ περιμένω
 ὀσπὴ νυφικὴ μας τὴν παστάδα.
 ὀκαίει ἡ ψυχὴ μου σὰ λαμπάδα
 ὀκαὶ σὲ προσμένω!

Τὸ δεῖλι τὸ ροδοβαμένο
 ποῦ οἱ ἴσκιοι γύρω μου πυκνώνουν
 τὰ βήματά σου μὲ ζυγώνουν,
 καὶ σὲ προσμένω...

ὦ Σὰν κάποιον ὄνειρο χαμένο,
 ὄσπὴν τὸ νερὸ ποῦ θὰ γυρίσει
 ὄσπὴν ἄδεια στοιχειωμένη βρῦση,
 ὄσὲ περιμένω!

Μόνο τὸ βράδυ τὸ θλιμμένο
 κάθουμαι μόνος μου καὶ κλαίω.
 — Δὲν ἦρθε πάλι, ξαναλέω,
 μὰ περιμένω...

Μέσα στὴν αὔρα σὲ ἀνασαινω,
 ὀσπὴ γλὴν δειλὰ θαρρῶ σ' ἀγγίζω...
 ὀτὰ μάκρη τ' οὐρανοῦ ἀτενίζω
 ὀκαὶ σὲ προσμένω!

ὦ! "Ἐχω πιὰ μάθει νὰ ὑπομένω...
 Τί κι ἂν ἀργεῖς! Μοῦ μένει τάχα
 ἄλλ' ἀπ' αὐτό, παρὰ μονάχα
 νὰ σὲ προσμένω;

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΤΟ ΔΡΟΥΜΠΙΝ

Τὸ φούλιν τζιαὶ τὸ γιασουμὶν ἐπερηφανευκούνταν
 πκοῖον ἔν περίτου νόστιμον, τζι' ἐσσιυλλοφαῖζούνταν,
 τζ' ἦτουν γεμάτη μυρωδικὴς τζ' ὠγρὲς ἢ τζιεφαλή τους.
 Τζι' ἐπολοήθην τὸ δρουμπὶν τὸ σκάρτον, τζιαὶ λαλεῖ τους
 πῶς ἔν κασαπαλίτιτζιη, προσωρινὴ ἢ ζωὴ τους,
 τζι' ἔνε τὸ κόπριν, τὸ νερόν ποῦ ζωντανοὺς κρατεῖ τους:
 — «Δίχως γεναίκαν ταχτιτζιὴν νὰ σὰς συγνοποτίζει,
 μιὰν ἐφτομάαν ἢ πυρὰ τὰ κάλλη σας ψουμνίζει.
 Μὰ γιῶ, χωρὶς φυθκιάν, νερόν, πὰ στὰ βουνα γειουμαί,
 τζι' ἄθκιῶ, μυρίζω, τζι' ἀστοσιάν τίποτες ἐφ φοουμαί.
 Ὅσα μοῦ βρέξει ὁ πλάστης μου ποῦ πάνω εὐκαριστιουμαί.
 Μὲ τῶν πουλιῶν τὲς ψαρμουδικὴς ζυπνῶ τζιαὶ ποτζιοιμουμαί.»

Τὸ φούλιν τζιαὶ τὸ γιασουμὶν ἔν ἀρκονγκιᾶς λουλλουδκία—
 τζι' ἐσοῦ, φτωσιή μου, τὸ δρουμπὶν τζι' οἱ ψαρμουδικὴς τραούδκία...

ΠΑΥΛΟΣ ΛΙΑΣΙΔΗΣ

ΣΥΜΒΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΜΜΕΤΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ἐνάμεσα στ' ἄλλα Βυζαντινὰ γλωσσικὰ μνημεῖα ποὺ σωθῆκανε εἶναι κι' οἱ ἔμμετρες «ἱστορίες τῶν ζώων», διδακτικὰ ποιήματα ὄλες. Οἱ ἔμμετρες αὐτὲς ἱστορίες τῶν ζώων εἶναι: ὁ «Φυσιολόγος», ἢ «Διήγησις Παιδιόφραστος τῶν τετραπόδων ζώων», ὁ «Πουλολόγος» καὶ τὸ «Συναξάρι τοῦ τιμημένου γαϊδάρου» (δὲς: Η. Βουτιερίδης: Σύντομη Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, σελ. 100–104 καὶ Α. Καμπάνη: Ἱστορία τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας, σελ. 50–52). Στις ἱστορίες αὐτὲς γιὰ διαφόρους λόγους γίνεται συνάθροιση ὄλων τῶν ζώων ἢ τῶν πουλιῶν ὅπου μιᾶνε μὲ τὴ σειρά τους ἢ βρίζονται σὲ τρόπο ποὺ τὰ παραπάνω ποιήματα παίρνουνε χαρακτηριστὰ σατυρικό.

Ὅσο γιὰ τὸ «Συναξάρι τοῦ τιμημένου γαϊδάρου» σίγουρα ἦταν γνωστὸ στὴν Κύπρο (δὲς «Κυπριακὰ Γράμματα», ἔτος Στ', 156–159). Μὰ καὶ τὰ ἄλλα ποιήματα φαίνεται πὼς ἦταν γνωστὰ. Δὲν ξέρω ἂν σ' ἄλλες Ἑλληνικὲς χώρες ἢ νησιὰ σωθῆκανε κομμάτια ἀπὸ τις ἔμμετρες αὐτὲς ἱστορίες τῶν ζώων. Μὰ πολὺ φοβούμαι πὼς δὲ σωθῆκανε κι' ἔτσι – ὅπως ὁ μελετητὴς τῆς Κυπριακῆς ντοπιολαλιᾶς μένει μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸ μπροστὰ στὰ τόσα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσας ποὺ σωθῆκανε σ' αὐτὴ – κι' ἐμεῖς δὲ μπορούμε νὰ κάμουμε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ θαυμάσουμε τὴ στενὴ πνευματικὴ ἐπαφὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀκόμα Βυζαντίου καὶ τῆς σκλαβωμένης, τῆς Φραγκοκρατημένης Κύπρου ἀφοῦ οἱ ἱστορίες αὐτὲς γραφτήκανε στὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸν 12ο ἴσαμε μὲ τὸν 15ο αἰῶνα, χρόνιά ποῦ, πολιτικὰ τοῦλάχιστο, ἡ Κύπρος χωρίστηκε ἀπὸ τὸ Βυζάντιο, παρ' ὅλο ποὺ τὰ ποιήματα μπορεῖ νάτανε γνωστὰ καὶ πολὺ πρωτότερα.

Τὰ παρακάτω κομμάτια ποὺ δημοσιεύω προέρχονται ὅλα ἀπὸ ἓνα τέτοιο ποίημα, στὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς κάλεσε ὅλα τὰ ζῶα νὰ κριθοῦνε κι' ἀρχίσανε καυγᾶ ἀνεμεταξύ τους. Τὸ λυπηρὸ εἶναι πὼς δὲν τὸ βρῆκα ἀκέραιο ἀπὸ κανένα πρόσωπο. Μικρά, πολὺ μικρά μονάχα κομμάτια, λίγοι στίχοι, καὶ τὸ πιὸ σπουδαῖο στὰ κομμάτια αὐτὰ μιᾶνε σχεδὸ τὰ ἴδια ζῶα. Ἐνῶ μιλήσανε – κατὰ τὴ βεβαίωση ἐνός γέρου ποὺ τῷξερε στὰ νεανικά του χρόνια μὰ τώρα τὸ ξέχασε – ἢ πέρδικα, τὸ χελιδόνι, ὁ πετεινός, ἢ κατσίκα κ. ἄ. δὲ βρῆκα τὸ διάλογό τους. Ὡστόσο οἱ ἐπόμενοι λίγοι στίχοι μᾶς δίνουνε ἓνα δείγμα καὶ τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς σατυρικῆς του ἀτμοσφαιρᾶς.

Τελειώνοντας κάνω μιὰ ἐκκλήση σ' ὅλους τοὺς Κυπρίους ὅσοι ἔχουνε στὶς συλλογὲς τους κομμάτια ἀπὸ τις ἔμμετρες ἱστορίες τῶν

ζώων—στιχουργημένα ἢ πεζᾶ— νὰ τὰ δημοσιέψουε σχετίζοντάς τα
 μὲ τὰ προαναφερμένα Μεσαιωνικὰ γλωσσικὰ μνημεῖα.

Λυποῦμαι νὰ πῶ πῶς δὲ διάβασα τὰ Βυζαντινὰ ποιήματα.

[Ἵσα εἶναι στίς ἀγκύλες εἶναι δική μου διόρθωση].

1α')

Ἦρεφ φωνὴ πού τὸθ Θεὸν γιὰ νὰ κριθοῦν τὰ ζῶα.

Ἐφέρασιν τὸμ ποντικὸν γιὰ νὰ τὸν ἀρωτήσουν.

—Ρὲ ποντιζιὲ σπανόνουρε τζιαὶ σπανομουστακάρη
 τζιαὶ τώρα σᾶμ μ' ἐτίμησεσ τζ' ἐγιώ 'ννά σὲ τιμήσω
 τζ' ἐννά σὲ κόψω στόσ σκλοπόν τζι' ἐννά σὲ τζιυνηήσω.

—Ρὲ κάττε ρὲ ἀρκόκαττε, ρὲ γαιμαβ βρωμισμένον
 πού κάθεσαι μέσ' στίς γωνιῆς σᾶν τὸν ἀγίασμένον.¹

Ἐφέραν τζιαὶ τόγ κούδελλον γιὰ νὰ τὸν ἀρωτήσουν

—Ἀντάμ μὲ φκάλουν τὸ πωρονὸν τζιαὶ φάω μιὰν τζιυναράν.

φκάλουμ πού τὰ βυζούθκια μου ἕναν τριβίτζιγ γάλαν.

[Παραλείπονται πολλοὶ στίχοι καὶ κάποιο ζῶο λέει κοροϊδευτικὰ γιὰ τὸν
 πετεινὸ].

—Τὸ πετεινάριν κί κί κί
 ἔλα κυρά μου τὴν αὐκὴν
 ἔλα τζιαὶ τᾶστρομ πρίν νὰ φκεῖ.

[καὶ λέγει ὁ λαγός]

—Ἐμὲν ἀντάμ μὲ παίζουσιν τζιαὶ βάλουμ με στό πκιαῖτον
 ἀζίξει τὸ κομμάτιμ μου τῆς Βενεθκιαῖς δουκάτον.

Σημ.—Ἵπαγόρευση Κ. Ἰταίρη, 95 χρονῶν, πού ξέρει γράμματα, ἀπ' τοῦ
 Μόρφου.

1β')

—Ρὲ κάττε ρὲ συλλόκαττε πού νὰ σὲ δῶ σπασμένον
 πού κάθεσαι μέσ τὲς γωνιῆς σᾶν τὸν ἀγίασμένον.

—Ἄδ δώκω μιὰν τὸν τραῖττομ μου ἐννά σὲ τζιυνηήσω
 νὰ κάτσω μέσα στές γωνιῆς τζιαὶ πόψε νὰ δειπνήσω.

Σημ. Ἵπαγόρευση Ἰαναστασίας Πέτρου, 70 χρονῶν, ἀγγράμματης, ἀπ' τοῦ
 Μόρφου.

1. Ὑπάρχει κι ὁ ἀσύνδετος στίχος τοῦ ποντικοῦ: «Τζιαὶ φέρτε μου τόγ
 κάττομ μου πῶχω κατζιάμ μιτά του.»

1γ')

Ποὺ τ' ἄκουσεν τζ' ὁ κούδελλος [ἔδωκεμ μὲς τὴν κρίσιν].

—'Εμέναμ ἄμ μὲ πάρουσιν τζιαὶ φάω τζιαὶ τζιυνάραν
βκάλλουσιμ ποὺ τοὺς βύζους μου βυζίν-βυζίν τὸ γάλαν.

Ποὺ τάκουσεν τζιαὶ ὁ λα(γ)ὸς ἔδωκεμ μὲς στήν κρίσιν.

—'Εμέναμ ἄμ μὲ σσάξουσιν τζιαὶ βάλουμ με στὸ πκιάτον
ἄξιζει τὸ [κομμάτιμ] μου ἔναγ γρουσοῖδ δουκάτον.¹

Ποὺ τ' ἄκουσεν τζι' ὁ ἄλουπὸς ἔδωκεμ μὲς τὴν κρίσιν.

—'Εγὼ ἔφασα τζι' ὄρνιθες, ἀννοῖξα τζιαὶ γουμάες
γιὰ νὰ παshύνει ἡ πέτσα μου νὰ βρίζουν οἱ ἀγάδες.

Σημ.—'Υπαγόρευση Κυριάκου Πιρκεττή, 75 χρονῶν, ποὺ ξέρει λίγα γράμματα, ἄπ' τοῦ Μόρφου.

1δ')

—Ρὲ κάττε, ρὲ βρωμόκαττε, κρηὰς ζολοσημέον
ποὺ κάθεσαι μὲς στήν γωνιὰν σὰν τὸν ἀγίασμέον.

Διπλὸν τραπλήϊν ἔκαμεν τζ' ἔκατσεσ στήν τσαέραν.

—Ρὲ ποντιζιὲ σπανόνουρε τζιαὶ λλιομουστακάτε,
τζιαὶ τὰ ψουμιὰ τῶν ταπατζιῶν ἔσεῖς ποὺ τὰ τρουπᾶτε
τζιαὶ παίζω [τζιυὶ τὸγ κάπποσ] σας τζ' ἔννὰ σᾶς ποτζιοιμίω²
τζιαὶ πόψε τὰ μεσάνυχτα πάνω σας 'ννὰ δειπνήσω.

'Ακουσεν το τζ' ὁ σθοιρουλλᾶς τζ' ἔππεσεμ μὲς τὴν κρίτουν
τζ' ἔτρεχαν τὰ μαλλάκια του χωρὶς νὰ τὸγ χουμίουν.

—'Εμὲν ἄμαμ μὲ σσάξουσιν τζιαὶ ββάλουν τὰ λαρκιά μου,
ἔφτὰ κοῦινες γεμώννουσιν χωρὶς τὰ σαρτζιερά μου,
ἀκόμα τζιαὶ τὲς μίλλες μου ποὺ κάμνουσιν τὲς πίττες
ποὺ ξημερώννουσιν οἱ αὐκὲς τὲς μέρες τζιαὶ τὲς νύχτες.

—'Εγὼ ἄμ πάω στὸγ γιαλὸν τζιαὶ φάω μιὰν τζιυνάραν
γεμμάωννει τὸ βυζούϊμ μου ἔναμ μοποτούϊν γάλαν.
ἀκόμα τὰ μαλλάκια μου τὰ φκιάννουσιν οἱ φελλάες,
παίρουν τὰ πέρα τῶν περῶν τζιαὶ κάμνουσιν τὰ τσιουφάες
ποὺ τὰ χοροῦν οἱ ἄρχοντες τζιαὶ οἱ πρραματευτάες.

—'Εγὼ [ἔπη] στὸγ γουμᾶν [τζ' ἔφκιασα] μιὰγ κακάαν³
ἔκράουμ τημ ποὺ τὰ φτερά τζιαὶ τζιεινήν ἔφτεράκαν.

—'Εμὲμ ἄμαμ μὲ σσάξουσιν τζιαὶ ββάλουμ μὲ ξυᾶτον
ἄξιζει τὸ κομμάτι μου ἔναγ χρυσὸν δουκάτον.

Σημ.—Τὸ παραπάνω εἶναι παρμένο ἀπὸ τὸ Πραστεῖο (Μόρφου).

Μόρφου, 1942.

N. X. KONOMHS

1. Ὁ στίχος ἦτανε: ἀξιζει τὸ κρηὰς μου ἔναγ γρουσοῖδ δουκάτον.
2. Ὁ στίχος ἦτανε: Τζιαὶ παίζω μὲ τὸμ πάππος σας τζ' ἔννὰ σᾶς ποτζιοιμίω.
3. Ὁ στίχος ἦτανε: 'Εγὼ πάω στὸγ γουμᾶν τζιαὶ φκιάννω μιὰγ κακάαν.

ΔΥΟ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΑΝ...

(Ἄγαπημένα λευκά περιστεράκια... Εἶδες ποτές σου δυὸ ὀλόλευκα περιστεράκια;)..

Τὰ πρόσεξε ἕνας ἐπιβάτης πὺ καθότανε στὴν πσινή θέση.

—Ποιανὸ εἶναι αὐτὰ τὰ περιστέρια; Πέθαναν...

Τὰ σήκωσε ἀψηλὰ καὶ τὰδειξε. Ἦταν δυὸ ὀλόλευκα περιστεράκια σὰν ψυχές—τὰ κεφαλάκια τους γερμένα κάτω τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο, τὰ ματάκια τους κλειστά...

Δὲ θᾶταν μισὴ ὥρα πὺ ξεκινήσαμε μὲ κείνο τὸ μεγάλο δεκαοχταθέσιο αὐτοκίνητο πὺ κρατοῦσε τὴ γραμμὴ Λευκωσίας—Παλαιχωρίου. Ἦταν Αὐγούστος κ' ἔκανε τόση ζέστη πὺ ἔτσι ὅπως ἡμαστὲ στριμωγμένοι ἐκειμέσα δύσκολα ἀναπνέαμε...

Τὰ περιστέρια τᾶχε φέρει λίγα λεπτά πρὶ φύγουμε μιὰ ξανθὴ κοπέλλα μ' ἕνα μεγάλο ψάθινο καπέλλο. Τᾶβανε πίσω-πίσω στ' αὐτοκίνητο πὺ εἶχε περισσότερο χῶρο, εἶπε νὰ δέσουν τὸ καλάθι τῆς κ' ὕστερα πῆγε ἴσα καὶ καὶ κάθησε πλάϊ στὸν ὀδηγὸ χωρὶς κὰν νὰ ρωτήξῃ ἂν ἡ θέση ἦταν κρατημένη ἢ ὄχι. Ἴσως πάντα νὰ καθόταν πλάϊ στὸν ὀδηγὸ ὅσες φορές ταξίδευε ἀπ' τὴ Λευκωσία στὸ Παλαιχώρι κ' ἴσως πάντα νὰ πετοῦσε τὰ πράματά τῆς πίσω-πίσω στ' αὐτοκίνητο πὺ εἶχε περισσότερο χῶρο...

Ὅταν κάθησαν οἱ ἐπιβάτες τῆς πσινῆς θέσης τὰ βρήκαν τὰ περιστέρια κάτω ἀπ' τὰ πόδια τους καὶ τὰ παραδέχτηκαν ὅπως κι ὅλα τ' ἄλλα μικροπράματα πὺ ἦταν ριγμένα ἐκεῖ. Τὰ παραμέρισαν μονάχα λιγάκι γιὰ νὰ μὴν τὰ πατήσουνε καὶ τὰ σκοτώσουνε...

Δὲ χρειάστηκε ὁμως νὰ τὰ πατήσουν γιὰ νὰ πεθάνουνε τὰ περιστέρια. Ἡ ζέστη κ' ἡ ἀσφυξία πὺ τὰ κύκλωναν ἦταν ἀρκετὲς γι' αὐτό. Καὶ πέθαναν. Πεθαίνουνε τόσο εὐκόλα δυὸ περιστεράκια. Μαζεύτηκαν τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο (ποιὰ ἄλλη τάχα ζέστη νὰ ζητοῦσαν καὶ μαζεύτηκαν τὸ ἕνα κοντὰ στ' ἄλλο;), ἔγειραν τὰ κεφαλάκια τους (ἴσως νᾶσμιξαν καὶ τίς μυτίτσες τους) καὶ πέθαναν. Πέθαναν μαζί... Καθὼς ἔτρεχε τ' αὐτοκίνητο (τὸ δεκαοχταθέσιο πὺ πάγαινε στὸ Παλαιχώρι) οἱ ψυχοῦλες τους πέταξαν ἀθώρητες ἀνάμεσά μας καὶ χάθηκαν...

Πέθαναν; Μὰ πεθαίνει κανεὶς ἔτσι, χωρὶς νὰ σπαρταρήσῃ, χωρὶς νὰ τοῦ φύγῃ μιὰ φωνούλα, χωρὶς νὰ διαμαρτυρηθῇ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ βοήθεια;

Ἀλήθεια, γιὰτὶ δὲ ζήτησαν βοήθεια; Δὲν ἦτανε σπουδαῖο πρᾶμα. Θὰ τᾶπαιρνε ἕνας ἀπάνω στὰ γόνατά του—κάποιος θὰ βρισκότανε νὰ τὰ πάρῃ ἀπάνω στὰ γόνατά του. Ἐκεῖ θᾶτανε λιγώτερη ἢ ζέστη, θὰ ὑπῆρχε περισσότερος ἀέρας καὶ θὰ ζούσανε. Εἶν' ἄσκημο νὰ πάρῃς δυὸ περιστεράκια στὰ γόνατά σου γιὰ νὰ μὴν πεθάνουν;

(Είδες ποτέ σου δυὸ δόλολευκα περιστεράκια;)...

‘Οπωσδήποτε ἐκεῖνα ἔμειναν κάτω ἀπ’ τὰ πόδια τῶν ἐπιβατῶν τῆς πιανῆς θέσης καὶ πέθαναν. Πέθαναν χωρὶς νὰ ζητήσουν τὴ βοήθεια κανενὸς μας ἐκειμέσα καὶ χωρὶς νὰ βγάνουν οὔτε μιὰ στερνὴ φωνούλα. Δὲν ξέρω, ἴσως νὰ ξευτελίζεσαι ὅταν ζητᾷς βοήθεια κι’ ὅταν βγάνης μιὰ στερνὴ φωνούλα φανερώνοντας ἔτσι, τὴν ἀδυναμία σου καὶ τὸ φόβο σου... Θᾶρχιζαν, Θεέ μου, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ δεκαοχτῶ ἄνθρωποι νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ σένα καὶ νὰ προσπαθοῦνε νὰ σὲ σώσουν... “Ἡμαστε ὅλοι μέσ’ στοὺς δεκαοχτῶ. Ποιὸς ὑπῆρχε ἔξω ἀπ’ τοὺς δεκαοχτῶ γιὰ νὰ ζητήξουν αὐτουνοῦ βοήθεια τὰ περιστέρια;

—Ποιανοῦ εἶν’ αὐτὰ τὰ περιστέρια;

Γύρισαν ὅλοι καὶ κοίταξαν.

—Δικά μου εἶναι, εἶπε ἡ ξανθὴ κοπέλλα.

—Δικά σας; Πέθαναν...

(“Ἡμαστε ὅλοι μέσ’ στοὺς δεκαοχτῶ)...

—‘Αλήθεια; (—‘Αλήθεια; ρώτηξε ψυχρὰ ἡ ξανθὴ κοπέλλα).

‘Ο ἐπιβάτης ποὺ τὰ κρατοῦσε κούνησε τὰ κεφαλάκια τους γιὰ νὰ τῆς τὸ βεβαιώση... ‘Αλήθεια βέβαια. ‘Απ’ τὴ ζέστη...

—Τὰ καυμένα... (—Τὰ καυμένα, εἶπε ἡ ξανθὴ κοπέλλα)...

Τὸν παρακάλεσε νὰ τὰ πετάξῃ ἔξω... “Ἐκαναν ἓνα κύκλο (τὸ στερνὸ τους κύκλο) καὶ πέρασε σ’ ἓνα χωράφι...

Δὲν ξανάγινε κουβέντα γι’ αὐτὰ... “Ἡμαστε δεκαοχτῶ ἄνθρωποι (ἄνθρωποι) στριμωγμένοι ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο μέσα στὸ μεγάλο αὐτοκίνητο τῆς γραμμῆς Λευκωσίας—Παλαιχωριοῦ... Δύσκολα ἀναπνεάμε ἀπ’ τὴ ζέστη.

1941

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

ΛΕΥΚΗ ΨΥΧΗ...

Λευκὴ Ψυχὴ,

ποῦ ἡ κακία τῶν δειλῶν μάτια σὲ δέρνει,

φερούργισε ἀπόψε στὸ κελλί μου

ἄγγελος φωτεινός,

κι ὁδήγησε στ’ ἀστέρι τ’ οὐρανοῦ σου

τὴν κουρασμένη μου ζωὴ.

Τῆς ἀγωνίας μὲ βαραίνει ἡ ὀδύνη,

κ’ ἡ πίστη γιὰ τὴ μοῖρα—καλομοῖρα

κλονίζεται καὶ γέρνει σιωπηλῇ...

Λευκὴ Ψυχὴ,

ἀπ’ τῆς ἀγάπης τὴν καλὴ πηγὴ

δῶρισε στὴ ζωὴ μου τὴν εἰρήνην...

Ε. Κ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΗ ΒΡΟΧΗ

(συνέχεια από τὸ προηγούμενο)

Κοσιεφτά τοῦ Ἀπρίλη· Κυριακή. Ξυπνῶ ἀπὸ τὰ χαράματα καὶ περιμένω τὴ Μαρίκα. Τὸ δάσος εἶναι φορτωμένο καταχνιά, ὁ ἀέρας εἶναι μουντός, οἱ κορυφές τῶν βουνῶν συννεφιασμένες. Μόνο κάτω μακρὰ στὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα μιὰ ρόδινη θαμπὴ βαφὴ κηλιδώνει τὸ γκρίζο χρῶμα τ' οὐρανοῦ.

«Τόση καταχνιά,» συλλογίζομαι. «Ὁ καιρὸς μας πάει στὴ βροχή.» Ἀναπνέω τὴν πρωϊνὴν ὑγρασία, κι ἀκούω τὰ πουλιά πού κελαῖδουῦν. Ὅλο τὸ δάσος ἔχει πλημμυρίσει ἀπὸ τὸ τραγούδι τους. Κάθε κορμός, κάθε βλαστός, κάθε κλωνάρι εἶναι καὶ μιὰ χαρούμενη φωλιὰ.

«Τί νὰ αἰσθάνεται ὁλος αὐτός ὁ πολύχρωμος κόσμος σὰ φλυαρεῖ κάθε πρωί;» Νὰ ἐδῶ εἶναι μιὰ μικρὴ καρδερинуλά πού ραμφίζει τρυφερά τὸ ταῖρι της. Ἐκεῖνο κινεῖ ἐκφραστικά τὰ μάτια του—δυσὸ βελουδένιες καστανές χανδρίτσες—ἀνοιγοκλείει τὸ ριπίδιο τῆς οὐρᾶς του, κι ἀφήνει ἓνα χεῖμαρρο φωνῶν. «Τσί, τσί, τσί, τσί...»

«Καλά, μικρέ μου ἐρωτευμένε.»

Πατῶ στὶς μύτες τῶν ποδιῶν μου, κι ἀπομακρύνομαι σιγά. «Δὲ σ' ἐνοχλῶ, μικρέ μου ἐρωτευμένε... Ἐμπρός...»

Ὅσο περνᾷ ἡ ὥρα, ἡ ρόδινη πινελιὰ πλαταίνει, ἀνοίγει, γίνεται κίτρινη, χρυσῆ, γλαυκὴ, πορτοκαλιά. Τὰ βουνὰ βάφονται γαλάζια, τὸ χρῶμα τῶν πεύκων γίνεται ξανθό.

Μέσ' ἀπὸ κάτι τριανταφυλλιά σύννεφα προβάλλει ὀλοκόκκινος ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου.

—Ζήτω!

Ἡ Μαρίκα εἶναι καβάλλα στὸ Νιζάμη καὶ τρέχει πρὸς τὸ μέρος μου.

—«Νιζάμη! Ἄλτ'!»

Τραβάβει δυνατὰ τὸ χαλινάρι, ὁ Νιζάμης κλωτσάει τὰ πισινὰ του στὸν ἀέρα καὶ σταματᾷ μπροστὰ μου τρομαγμένος. Ἐκεῖνη γελά καὶ μὲ χαιρετᾷ στρατιωτικά.

—«Καλημέρα κ. συνταγματάρχα!»

—«Καλημέρα σας κ. στρατηγέ!»

—«Σὲ τρώμαξα, αἱ;»

—«Ἐλα, Μαρίκα! Ἀργήσαμε. Σύρε λιγάκι πίσω νὰ καθίσω.»

Στηρίζομαι ἀπάνω στὸ μπαστουῖνι μου καὶ πηδάω καβάλλα στὸ Νιζάμη. Τὸ ζῶο δέχεται ὑπομονητικὰ τὸ βᾶρος μου, ἡ Μαρίκα περνᾷ τὰ μπράτσα της γύρω στὸ λαιμό μου, καὶ ξεκινοῦμε γιὰ τὸ Μοναστήρι.

Αὐτὴ τὴν ἐκδρομὴν τὴν ἔχουμε σχεδιάσει ἀπὸ καιρὸ. Μιὰ μέρα, μιὰ δλόκληρη μέρα μαζί. Ἡ εὐτυχία ναρκώνει τὸ μυαλό μου σὰν μου ἀψὺ μεθυστικὸ κρασί.

— «Κοίταξε, κοίταξε αὐτὸ τὸ γκρίζο σύννεφο ποὺ κατεβαίνει στὴ χαράδρα.» Γυρίζω καὶ βλέπω τὴν ὀμίχλην ποὺ καταχωνιάζεται στὸ ρέμα. Ὁ καιρὸς ἀλλάζει. Ἡ μέρα γίνεται γαλάζια, αἱ βουνοκορφές διαγράφονται πάλι καθαρές. Φυσάει ἕνας σιγανὸς μαΐστρος, καὶ τὰ μαλλιά τῆς Μαρίκας κυματίζουν ἀπαλὰ στὶς παρωτίδες μου. Τὸ ἀγέρι εἶναι γλυκὸ ἢ ἀναπνιὰ τοῦ δάσους μυρίζει σὰν τὴ γυναικεία ἀνασαμιά.

— «Τί συλλογίζεσαι ;»

— «Τίποτε . . .», καὶ μοῦ πιέζει μὲ τὰ μπράτσα τὸ λαιμό.

Τὸ γέλιο τῆς ἀντηχεῖ ὅλο νάζι στὴν ἀτμόσφαιρα.

— «Ἐμπρός, Νιζάμη ! χόπη !»

Τὸ μονοπάτι προχωρεῖ ἀνάμεσα ἀπὸ πεῦκα, ἀλυταριές, σφενδάμνια καὶ ἀγριοπρίναρα. Ἡ ρεματιά εἶναι σπαρμένη μὲ σουμάκι. Περνοῦμε τὸν Καλλίνικο, τὶς Μαῦρες Συκιές, τὸ διάσελλο τοῦ Πέτρου, καὶ πιάνουμε τὸν ἀμασιτό.

Ἄριστερὰ ἢ χαράδρα ἀνοίγεται βαθιά, γιομάτη καταχνιά καὶ πραινίλια. Στὸ βάθος μιὰ φωτεινὴ ἐναλλαγὴ βουνοσειρῶν κατηφορίζει ἀμφιθεατρικὰ ὡς τὸν κάμπο καὶ κλείει τὸ μακρυνὸν ὀρίζοντα.

Κάπου ἐκεῖ, μέσα στὴ γαλανὴν ὀμίχλην ἀναπαύεται ἡ θάλασσα.

Περπατοῦμε, κ' ἡ στενὴ ταινία τοῦ δρόμου ξετυλίγεται μαζί μας ἀτέλειωτη. Ἡ Μαρίκα τραγουδᾷ, σφυρίζει, καὶ μοῦ μιλάει ζωηρὰ μέσα στ' αὐτὴ : «Στοῦ Κύκκου-Κύκκου τὸ βουνό, ποὺ τ' ἀηδὸνι κελαηδεῖ.»

— «Ἄνδρᾶ, θὰ σοῦ πῶ ἕνα μυστικὸ.»

— «Ναί, Μαρίκα.»

— «Γύρε πίσω τ' αὐτὴ σου. Δὲ θέλω νὰ τ' ἀκούσει κανεὶς.»

Γύρνω πίσω, καὶ μοῦ δαγκάνει τ' αὐτὴ.

— «Χί . . . χί . . . χί . . . !» «Τὸ δροσερὸ τῆς γέλιο ξεδιπλώνεται κρυστάλλινο.

Ὅταν φτάσαμε ἡ ἐκκλησία εἶχε κιόλας ἀπολύσει.

Περνοῦμε τὸν ἀψιδωτὸ πυλῶνα ποὺ μπαίνουμε στὴν ἐσωτερικὴ αὐλὴ. Δυὸ-τρεις καλόγηροι διασχίζουν βιαστικοὶ τοὺς διαδρόμους, καὶ χώνονται πίσω ἀπ' τὶς στοῆς. Τὰ βήματά τους ἀντηχοῦν μὲ ἐπισημότητα. Ἡ μορφή τους εἶναι ἀξιοπρεπῆς καὶ σοβαρὰ.

Ἡ Μαρίκα μοῦ σφίγγει δυνατὰ τὸ χέρι, καὶ μὲ κοιτάει ἐρωτηματικά. Προχωροῦμε κάτω ἀπὸ ἀλλεπάλληλες στοῆς καὶ φτάνουμε στὴν ἐκκλησία. Στὸ τύμπανο τῆς μεγάλης πόρτας, σὲ μιὰ μαρμάρινη πλάκα κοιτάζουμε δυὸ πουλιὰ ποῦναι γλυμμένα γύρω ἀπὸ ἕνα κομψὸ Βυζαντινὸ σταυρὸ. Αὐτὸ ἴσως εἶναι τὸ μόνον ἀρχαῖο μνημεῖο τοῦ ἰδρύματος ποὺ σώθηκε ἀπ' τὶς τόσες πυρκαγιές.

Μπαίνουμε μέσα. Κάτω ἀπ' τοὺς σιωπηλοὺς θόλους τὰ μπρούντζινα μανουάλια ἀντανακλοῦν τὸ πρωῖνὸ φῶς, κ' οἱ πέτρες τῶν πο-

λυελαίων γιομίζουν τὸν ἀέρα μὲ χρυσὲς ἀνταύγειες. Οἱ αὐστηρὲς μορφὲς τῶν ἀγίων ἡρεμοῦν. Μέσ' ἀπ' τὴν ἀσημένια θήκη του, μυστηριώδες καὶ ἀθέατο, τὸ θαυματουργὸ εἰκόνημα σκορπάει τὴν ἀκριβὴ του εὐνοια.

Μένουμε κάμποση ὥρα σιωπηλοί. Ὑστερα ἡ Μαρίκα προχωρεῖ, ἀνεβαίνει τὰ τρία μαρμάρια σκαλιὰ καὶ πλησιάζει τὴν εἰκόνα. Στέκει μιά στιγμή ἀκίνητη, κάμνει μιά βαθιὰ ὑπόκλιση καὶ προσκυνᾷ. Γυρίζει πίσω, καὶ τὰ μάτια της εἶναι γεμάτα εὐτυχία.

— «Τὶ παρακάλεσες Μαρίκα;

— «Δὲ θὰ στὸ πῶ...»

Μὲ κοιτάζει μὲς τὰ μάτια καὶ σιωπᾷ.

Ἕνας φίλος μου μοναχὸς μᾶς προσκαλεῖ στὸ κελλί του, καὶ μᾶς φιλεῖ μὲ κόκκινη ντζιβάνα καὶ ἀμύγδαλα.

Συζητοῦμε γιὰ τὴν πολιτικὴ, τὴ φιλολογία, τὸν καιρὸ. Τὶς κουβέντες μας τὶς παρακολουθεῖ ἕνα ἀδιάκοπο σύρε κ' ἔλα ἀπὸ τὸ διάδρομο. Ὁ πατὴρ Κυπριανὸς — αὐτὸ εἶναι τ' ὄνομα τοῦ μοναχοῦ — εἶναι ἀρκετὰ μορφωμένος, καὶ μιλά μὲ ἀγανάκτηση γιὰ τὴ σημερινὴ κατάντια τῆς Μονῆς.

— «Ἡ αἰτία εἶν' ἄλλη», τὸ διακόπτω. «Ἡ ἐκκλησία ὑπὸ τὴ σημερινὴ μορφή της δὲν προσφέρει σχεδὸν καμμίαν ὑπηρεσία στὴν κοινωνία μας. Χρειάζεται μιά ριζικὴ ἀνακαίνιση...»

— «Κάτι μπορεῖ νὰ γίνει ἀκόμη... Εἶναι ἕνα ἔθνικὸ κεφάλαιο παραδόσεως μὲ πολλαπλὲς δυνατότητες ἀναπτύξεως. Δὲ θάπρεπε νὰ τὸ καταστρέψουμε...»

Ἕνα ἀγαθὸ μειδιάμα συμπληρώνει τὴ σκέψη του. Τὸν ἀποχαιρετοῦμε μὲ ἐγκαρδιότητα καὶ φεύγουμε. Στὸ διάδρομο ἐξακολουθεῖ ζωηρὰ ἡ κίνηση τῶν προσκυνητῶν.

— «Κύριε Πανᾶ, κύριε Πανᾶ!», ἀκούω μιά γνώριμη φωνή.

Γυρίζω καὶ βλέπω τὴ γυναῖκα τοῦ τμηματάρχη μου.

— «Κυρία Νοταρᾶ, ἔσεῖς;»

Προχωρῶ πρὸς τὸ μέρος της. Ἐκείνη χαμογελᾷ πίσω ἀπ' τὰ γυαλιὰ της, καὶ ψιθυρίζει διαρκῶς :

— «Τὶ σύμπτωσις καλὴ, τί σύμπτωσις!»

Μοῦ δίδει τὸ χέρι της.

— «Εἶμαι ἐξαιρετικὰ εὐτυχὴς ποὺ σᾶς συναντῶ.»

— «Πῶ, πῶ! Νὰ μὴν ἀβασκαθῆτε, εἴσαστε μιά χαρὰ κ. Πανᾶ.

Ζωηρὸς καὶ ροδοκόκκινος. Τὸ βουνὸ βλέπω σᾶς ἔχει ὠφελῆσει. Γιατὶ ὁμως ἔχετε ἀφήσει τὴν παρέα σας;»

Προσηλῶνει τὰ μάτια της ἀπάνω στὴ Μαρίκα καὶ τὴν κοιτάζει ἐρευνητικά.

— «Μαρίκα! Ἔλα νὰ σᾶς γνωρίσω μὲ τὴν κυρία Νοταρᾶ». Ἡ Μαρίκα πλησιάζει ντροπαλὰ, καὶ τῆς παίρνει τὸ χέρι.

— «Δεσποινίς! Εἴθε τόσο πολὺ χαριτωμένη!»

— «Εὐχαριστῶ, κυρία μου.»

— «Εἴσαστε μήπως συγγενὴς μὲ τὸν κ. Πανᾶ;»

—«Όχι... Εἴμαστε φίλοι.»

Τὸ εἶπε μὲ πολλὴν ἀδεξιότητα, κ' ἔβλεπε διαρκῶς ἐμένα.

—«Ξεύρετε εἶναι κι' ὁ Γεράσιμος ἐδῶ, καὶ ἡ Δανάη. Ἄν μοῦ ἐπιτρέπετε μιὰ στιγμή νὰ τοὺς φωνάξω;...»

Ἐφυγε βιαστικῆ, χωρὶς νὰ περιμένει τὴν ἀπάντησή μας, καὶ χάθηκε πίσω ἀπ' τὸ διάδρομο.

—«Ἄνδρέα !», μοῦ λέει ψιθυριστὰ ἡ Μαρίκα, καὶ σφίγγεται στὸ μπράτσο μου.

—«Τὶ εἶναι Μαρίκα ;»

—«Τίποτε», μοῦ κάνει καὶ μοῦ χαμογελαίει μελαγχολικά. Μιὰ ἐλαφρὴ σκιά περνάει ἀπ' τὰ γαλάζια μάτια της, κ' οἱ βλεφαρίδες της πεταλουδίζουν νευρικά.

—«Δὲ ξεύρεις τὸ δασολόγο Γεράσιμο Νοταρᾶ ; Εἶναι συντηρητὴς δασῶν... Τὸ συνεργεῖο μας ὑπάγεται στὸ τμήμα του. Ἔλα, καημένη Μαρίκα ! Μιὰ στιγμή νὰ τοὺς χαιρετίσουμε καὶ φεύγουμε.»

—«Νάτους !», μοῦ λέει ἡ Μαρίκα, κι' ἀποτραβιέται διακριτικὰ ἀπὸ κοντὰ μου. «Κάνε γρήγορα νὰ κατεβούμε στὸ βρυσί.»

—«ᾠ ! Μάϊ γκούτνες. Ἄνδρέα ἐσύ ;»

—«Καλημέρα, δεσποινὶς Νοταρᾶ.»

Φοράει ἓνα κομψὸ ταγιέρ μὲ πράσινη δαντέλλα, κι' ἄσπρη μεταξωτὴ φουστίτσα ὡς τὸ γόνατο. Μὲ βλέπει μὲ τὰ καστανά της μάτια καὶ χαμογελά.

—«Ἰσα—Ἰσα πού μιλούσαμε γιὰ σᾶς. Ἄπὸ αὔριο γινόμαστε γειτόνοι. Ὁ μπαμπᾶς ἔρχεται γιὰ δουλειὰ στοὺς Πασσαράδες, καὶ θὰ φέρεי μαζί του καὶ ἐμᾶς. Ἔτσι δὲν εἶναι μπαμπᾶ ;»

Ὁ κ. Νοταρᾶς κουνάει τὸ κεφάλι του ἐπιβεβαιωτικὰ, καὶ μοῦ δίδει τὸ χέρι. Εἶναι ἓνας ἄνθρωπος ψηλὸς ἴσα μὲ κεῖ ἀπάνω, μὲ ἄδρᾶ χαρακτηριστικὰ καὶ μελαχροινὸ πρόσωπο. Μὲ ρωτᾶ γιὰ τὴ δουλειά, γιὰ τὸν καιρὸ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, κ' ἐγὼ τοῦ δίδω τίς πληροφορίες πού μοῦ ζητᾶ. Κάπου-κάπου ἡ γυναίκα του ἐπεμβαίνει μὲ ἐρωτήσεις ἐντελῶς ἀσήμαντες. Ἡ Δανάη παρακολουθεῖ σιωπηλά.

—«Πήγατε τελευταῖα στοὺς Πασσαράδες, κ. Νοταρᾶ ; Πῶς εἶναι ὁ σταθμὸς ἐκεῖ ;»

—«Ἐχω καιρὸ νὰ πάω, μὰ τὴν τελευταία φορὰ πού τὸν εἶδα, ἦταν σὲ ἀρκετὰ καλὴ κατάσταση. Τὸ τμήμα, ξεύρετε, ἀποφάσισε νὰ κάμει ὑποδειγματικὴν ὑλοτομία, καὶ πρόκειται νὰ ἐπιστατήσω στὴν ἐργασία προσωπικὰ, περίπου γιὰ κανένα μῆνα. Θὰ φέρω μαζί μου καὶ τὴν οἰκογένεια. Ἐλπίζω ὅτι δὲ θὰ παραλείπετε νὰ μᾶς κρατᾶτε συντροφιά... Ἄλλωστε ἡ ἀπόσταση ἀπὸ τὸν Ἄλμυρὸ δὲν εἶναι οὔτε τρία τέταρτα τῆς ὥρας.»

—«Σᾶς εὐχαριστῶ κ. Νοταρᾶ... Εἶναι πολὺ εὐγενικὸ ἀπὸ μέρους σας.»

—«ᾠ βέβαια, βέβαια. Ἄλλωστε ἐμεῖς δὲ θεωροῦμε ξένο τὸν Ἄνδρέα. Θυμόμαστε πάντα τὸ καλοκαίρι πού περάσαμε μαζί στὴν Κερύνεια. Εἶναι δυὸ χρόνια τώρα αἶ ; ᾠ μὰ ἦταν τόσο εὐχάριστο...»

— «Παρ' όλους τούς άρθριτισμούς σας, αϊ μαμά ;», τή διέκοψε γελώντας ή Δανάη.

— «Πώ! Πώ! Τι παράλειψις... Ἄφήσαμε τόση ὥρα τὸ κορίτσι μόνο.»

Γυρίσαμε ὄλοι πρὸς τὸ μέρος πού ἔδειξε ή κ. Νοταρᾶ.

Στὸ βάθος τοῦ διαδρόμου ή Μαρίκα ἔστεκε μόνη καί περίμενε. Μόλις κατάλαβε ὅτι τήν κοιτάζαμε ἔστρεψε τὸ πρόσωπό της μὲ προσποιημένη ἀδιαφορία καί προσήλωσε μηχανικά τὸ βλέμμα της στὸν οὐρανό.

— «Δεσποινίς γιατί δὲν ἔρχεσθε μαζί μας ;», ρώτησε μὲ εὐγένεια ή κυρία Νοταρᾶ.

— «Ἔλα Μαρίκα», τή φώναζε κ' ἐγώ.

Ἡ Μαρίκα ἔκανε νὰ μᾶς πλησιάσει, κ' ή κυρία Νοταρᾶ τρέχοντας πρὸς τὸ μέρος της τήν πήρε ἀπὸ τὸ χέρι κ' ἔκανε τίς συστάσεις ἀπὸ μακρῶς.

Μιά ἔκφραση σιωτηλοῦ θαυμασμοῦ ἀποτυπώθηκε διαμιάς στὰ πρόσωπα τῶν συνομιλητῶν μου. Τὰ βλέμματα ὄλων καρφώθηκαν μ' ἐπιμονή ἀπάνω στὴ Μαρίκα, καί βάλθηκαν νὰ τήν κατατρώγουν ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τήν κορφή. Ἐκείνη χαμογελοῦσε ἐξακολουθητικά καί μὲ κοιτοῦσε μὲς τὰ μάτια.

— «Λοιπὸν! Αὔριο θὰ σᾶς στείλω δυὸ ἐργάτες νὰ σᾶς βοηθήσουν», εἶπα κάτι γιὰ νὰ διακόψω τὴ σιωπὴ.

— «Ἡμῶνα ἔτοιμη νὰ σᾶς τὸ ζητήσω», προσέθεσε μ' ἓνα αὐτάρεσκο μειδίαμα ή κυρία Νοταρᾶ, κ' ὕστερα ἀπὸ λίγο, χτυπώντας τίς παλάμες της, προσέθεσε :

— «Ἐμπρὸς λοιπὸν γιὰ τὸ Θρονί!»

— «Δὲν ἀνεβαίνετε καί σεῖς μαζί μας ;» Ρώτησε ή Δανάη καί κοίταξε πῶς πολὺ τὴ Μαρίκα παρὰ ἐμέ.

— «Εἶμαι τόσο πολὺ κουρασμένη. Σᾶς εὐχαριστῶ. Ἄν θέλει ὁ μὴς ὁ κ. Πανᾶς νὰ σᾶς συνοδεύσει...»

— «Ἐμένα θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ὅπωςδήποτε νὰ μὴ σᾶς ἀκολουθήσω», ἔκαμε ὁ κ. Νοταρᾶς κ' ἐτοιμάστηκε νὰ ἀποσυρθῆ.

— «Ὠραία, λοιπὸν! Ἐγὼ ὡσότου γυρίσετε θὰ κρατήσω συντροφιά τοῦ κ. Νοταρᾶ», ἐδήλωσε ἀμέσως ή Μαρίκα, καί χαιρετώντας μας μὲ μιὰ ἀνεπαίσθητη κλίση τοῦ κορμοῦ ἔσπευσε νὰ συναντήσῃ τον κ. Νοταρᾶ, πού ἄρχισε κιόλας νὰ ἀπομακρύνεται.

Τὴν κοιτάζα σὰ χαμένος. Ἦθελα νὰ τὴ συγκρατήσω, νὰ τὴ σύρω τρυφερά ἀπὸ τὸ χέρι καί νὰ φύγουμε μαζί. — «Μαρίκα», ἐτοιμάσθηκα κιόλας νὰ φωνάξω. Τὸ βλέμμα μου ὁμῶς συναντήθηκε μὲ τὸ βλέμμα τῆς Δανάης, πού κάμποση ὥρα τώρα ὑποψιαζόμενον ὅτι μὲ παρακολουθοῦσε σιωπηλά. Μιά σκοτεινὴ φωτιά ἔγλυφε σιγαλὰ τίς καστανὲς της κόρες, καί γέμιζε τὰ μάτια της σκιές. Τὰ φρύδια της ἦταν σουφρωμένα, καί τὸ μέτωπό της χαραγμένο μὲ γραμμές.

Στάθηκα μιὰ στιγμή ἀναποφάσιτος. «Ἐνας γλυκὸς πειρασμὸς μὲ τραβοῦσε πρὸς τὸ μέρος τῆς Μαρίκας. «Μάλιστα, δεσποινίς Δανάη!», ἐτοιμάσθηκα κιόλας νὰ τῆς πῶ, «μαντέβετε τόσο καλὰ τίς

σκέψεις μου. Δέ θάρθω λοιπόν μαζί σας. Γιατί τάχα νά θέλετε τόσο πολύ νά με πιέζετε; Έγώ αγαπῶ τή Μαρίκα καί θά φύγω μαζί της.» Είδα ὅμως τή σκοτεινὴ λάμψη τῶν ματιῶν της, κ' ἔνα αἶσθημα ἐγώστικῆς ἀντιδράσεως ξέσπασε μὲ μιᾶς μὲς τήν ψυχὴ μου.

— «Βρίσκομαι ὄλος στὴ διάθεσή σας κυρία Νοταρά», ἐδήλωσα.

— «Ἐμπρὸς λοιπόν !», γέλασε ἡ Δανάη πονηρὰ καί ξεκινήσαμε.

Ὅταν γυρίσαμε, ἄρχισαν κιάλας νά πέφτουν οἱ σκιές. Ὁ κ. Νοταρᾶς κάθονταν στὴν πλατεῖα καί μᾶς περίμενε. Ἦμουν πολὺ κουρασμένος κ' ἔνωθα ἓνα μεγάλο βᾶρος νά μου πιέζει τὴν ψυχὴ. Ἀναζήτησα μὲ τὸ βλέμμα τὴ Μαρίκα. Δὲν ἦταν πουθενά.

— «Μὰ γιατί ἀργήσατε τόσο πολὺ ;», ρώτησε ὁ κ. Νοταρᾶς.

— «Ἦτανε τόσο ὠραῖα, μπαμπᾶ,» δικαιολογήθηκε ἡ Δανάη.

— «Ναί. Πῆραμε ἀπάνω τὸ γεῦμα μας, καί περιμέναμε νά δροσιάσει γιὰ νά κατεβούμε», πρόσθεσε μὲ καλωσύνη ἡ κυρία Νοταρᾶ.

Καθήσαμε ὄλοι, κ' ὁ κ. Νοταρᾶς μᾶς πρόσφερε ἀναψυκτικά.

— «Ἀλήθεια! Δὲν μᾶς εἶπατε, μπαμπᾶ, πῶς περάσατε σεῖς μὲ τὴ δεσποινίδα», ἀναζωπύρησε τὴν κουβέντα ἡ Δανάη.

— «Ἄ! Ναί. Καλὰ πού μὲ θυμίσατε. Ἡ δεσποινὴς Μαρίκα μὲ παρακάλεσε νά σᾶς ζητήσω ἐκ μέρους τῆς συγγνώμην, καί νά τὴ δικαιολογήσω, λέει, γιατί ἦτανε τόσο πολὺ κουρασμένη πού δὲ μπορούσε νά περιμένει περισσότερο, κ' ἀναγκάστηκε νά φύγει.»

Ἐνῶσα ἓνα ἀόρατο χέρι νά μου σπαράξει τὴν καρδιά. «Μ' ἄφησε λοιπὸν ἡ Μαρίκα ;» συλλογίστηκα, κ' ἡ ψυχὴ μου ἔγινε διαμιᾶς εὐαίσθητη σάν τὴν ψυχούλα τῶν μικρῶν παιδιῶν. Ἐνα πλήθος ἐρωτήσεων ἀνέβαιναν ὀλοένα καί συνωστιζούνταν στὴν ἄκρη τῆς γλώσσας μου : «—Γιατί ἔφυγε ; πῶς ἔφυγε ; Ποιὰν ὥρα ἔφυγε ; Πῶς ἦταν, ὅταν ἔφυγε ;...» Σῶπασα ὅμως καί δὲν εἶπα τίποτε. Περίμενα ὅσο πού νά μου δοθῇ ἡ εὐκαιρία νά φύγω. Περίμενα, κ' ἡ ψυχὴ μου πετοῦσε μακρὰ.

Σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ Δανάη μὲ κοίταζε μὲ τὸ σκοτεινὸ τῆς βλέμμα γεμάτο ἀπὸ σκιές.

Σηκώθηκα τέλος καί καληνύκτησα.

— «Ἐλπίζω, Ἀνδρέα, νᾶρθης αὔριο στοὺς Πασσαράδες νά μᾶς δεῖς καί νά μᾶς βοηθήσεις λιγάκι», μοῦ φώναξε ἀπὸ μακρὰ ἡ Δανάη.

— «Αὔριο ; Δὲ θά μπορέσω αὔριο», ἀπάντησα ἀμέσως δίχως νά σκεφθῶ. «Θά στείλω ὅμως ἓνα-δυὸ ἐργάτες νά σᾶς βοηθήσουν.»

Μόλις κατῶρθωνα νά σέρνω τὰ πόδια μου, κ' ὁ δρόμος ἦταν πέντε ὥρες... «Πέντε ὥρες», συλλογίστηκα. «Πέντε ὥρες δίχως τὴ Μαρίκα...»

Πῆρα τὸ μονοπάτι καί προχώρησα μὲ τὴν καρδιά βαριά.

— «Κύριε, Κύριε», ἄκουσα ἓνα μικρὸ δόκιμο νά μὲ φωνάζει. «Δὲν παίρνετε τὸ ζῶο σας ;»

Ἐσερνε πίσω του τὸ Νιζάμη, καί προχωροῦσε πρὸς τὸ μέρος μου.

— «Μὰ δὲν πῆρε τὸ ἄλογο ἡ δεσποινὴς ;...»

— «Όχι! Έφυγε πεζή».

‘Ανεβαίνω στο Νιζάμη.

— «Έμπρός, Νιζάμη! Γρήγορα, έμπρός!»

Τό ζώο καταλαβαίνει και τρέχει. ‘Ο ίδρωτας κυλάει κάτω από τό σαμάρι του πηχτός γιομάτος άλατα. Τά πέταλά του ανάβουν σπίθες στα χαλίκια.

— «Μαρίκα..», ή φωνή μου άντηχει μέσα στο δάσος.

— «Έμπρός, Νιζάμη!», και τό άλογο τρέχει, τρέχει, ή ώρα προχωρεί, τό δάσος γιομίζει ψιθύρους και ίσκιους, ό μαίστρος δυναμώνει, κ’ ή μοναξιά κατεβαίνει από τά ύψη και μου πλακώνει σα βράχος τήν ψυχή.

— «Στάσου, Νιζάμη! Νιζάμη αγαπημένε μου, στάσου λοιπόν!»

Πηδω μέσα στη σκόνη και διακρίνω καθαρά τά ίχνη της. Τά παρακολουθω κάμποση ώρα παρακολουθω τά αγαπημένα της βήματα κ’ ή καρδιά μου σκιρτά. ‘Υστερα πέφτει τό σκοτάδι και τά χάνω. ‘Ο Νιζάμης έπιβραδύνει λίγο-λίγο τό βήμα του.

‘Η νύχτα προχωρεί, κ’ ή όμίχλη αίωρείται παντοϋ στην κοιλάδα, στο δάσος, στην ψυχή μου...

— «Μαρίκα!»

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

(έχει συνέχεια)

[ΤΩΝ ΕΝΝΙΑ ‘ΔΕΛΦΩΝ]

Τέσσερα τζιαί πέντε τών έννια ‘δελφών
πόλεμον άκούσαν τζ’ άρματωθήκασιν,
έφκιάσαν τ’ άρματά τους τζ’ έξεκινήσασιν
Στόδ δρόμομ που πααίνανν, έπεινάσασιν.

‘Εκάτσασιν να φασιν μα έδιψάσασιν. 5

Βρίσκουν έναμ πη(γ)άδιμ μα ‘ταμ πολλά βαθύν
έξηντα όρκές τό βάθος, σαράντα ‘τόν πλατύν.

Τζιαί φκοιόν να κατεβάσουν; Τόμ Μικροκωσταντάν.
Σάν τόν έκατεβάζαν κοπήκαν τά σιοινιά.

— ‘Αφήστε με, αδέρκια, τζ’ έφτασα τό νερόν 10
μα ήταμ μαυρόν τζ’ άσπρον τζιαί φαρματζιερόν.

Μέμ πήτε της μαμμάς μου ότι έπνί(γ)ηκα,
άλλα να της είπητε πως έπαντρεύτηκα

με μιάμ μα(γ).τοπούλαμ που κάμνει μα(γ)ικά
μα(γ)εύκει τά καράφκια τζ’ ούλλην τήθ θάλασσαν 15

με μά(γ)εψεν τζ’ έμέναν τζ’ έθανατώθηκα.

[‘Υπαγόρευση Γ. Κονομη, 13 χρονών, ξέρει γράμματα, άπ’ τό Μόρφου.]

Υ. Γ. ‘Απ’ άφορμή της δημοσίευσης του κ. Σ. Τομπόλη στο 77—78 τεϋχος τών «Κυπρ. Γράμ.» σας στέλλω τό μοναδικό τραγουδι της συλλογής μου όμοιο με κείνο, με μόνη τή διαφορά πως «τ’ αδέλφια» είναι έννια έδω.

Ν. Χ. ΚΟΝΟΜΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

“ΓΝΩΜΕΣ, ΚΑΡΔΙΕΣ, ΟΣΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ”

«Γνώμες, καρδιές, όσοι Έλληνες,
ἀκούστε με κι ἐμένα :
Μᾶς ἤσαν χρόνια δίσεχτα,
στενά, καταραμένα.»

“Έτσι μίλησε ὁ Παλαμάς, ὅταν μιὰ ἄλλη, ἔθνικὴ συμφορὰ πιέζε πρὶ λίγα χρόνια τὴν Ἑλλάδα. Κ’ ἡ φωνὴ του πρέπει τώρα νὰ ξανακουστῆ, γιὰ νὰ μᾶς ξεκαθαρίσει τοὺς σκοτεινιασμένους ὀρίζοντες τῆς ψυχῆς μας, νὰ μᾶς σταλάξει τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν παρηγοριά, καὶ νὰ μᾶς γιομίσει μὲ τὸ δημιουργικὸ θάρρος μιᾶς νέας ἐθνικῆς ζωῆς.

«Γνώμες, καρδιές, όσοι Έλληνες !» “Ὅπου κι ἂν εἴστε, ὅτι κι ἂν ὑποφέρατε, κι ὅσο κι ἂν βασανίζεστε σήμερα ! Μὴ σκύψετε το κεφάλι μοιρολατρικά ! Μὴ σταυρώσετε τὰ χέρια ἄπραγα ! Μέσα ἀπὸ τὴ νύχτα θὰ προβάλλει τοῦ ὄρθρου τὸ γέλιο πάλι πού προηγῆται τὸ φῶς». Τὸ φῶς τῆς Ἑλευθερίας πάλι θὰ ροδίσει τὶς βουνοκορφές τῆς Ἑλλάδας, καὶ σὲ λίγο ὁ ἥλιος τῆς ἐλεύθερης χαρᾶς θὰ ζεστάνει καὶ θὰ φωτίσει τὴν ἑλληνικὴ γῆ, ἐρειπωμένη βέβαια καὶ σκελετωμένη, ἔτοιμη ὅμως νὰ ξαναπλάσει ὅτι χάλασε ἡ ἄγρια μανία τοῦ καταχτητῆ, νὰ ξαναχτίσει ὅτι ρήμασε ἡ βαρβαρότητα, νὰ ξαναστήσει σεμνὸ καὶ μεγαλόπρεπο ὅτι βεβήλωσε ἡ βία καὶ ἡ ἀτιμία.

«Γνώμες, καρδιές, όσοι Έλληνες, ἀκούστε με κι ἐμένα» λέει ἡ ποιητὴς. Τετρακόσια χρόνια δουλείας δὲ δαμάσανε τὴν Ἑλληνικὴ Φυλὴ, πού τὸ 1821 ξεπετάχτηκε γίγαντας παντοδύναμος κ’ ἐδίωξε τὸν τυραννικὸ καταχτητῆ. Τετρακόσιες μέρες τῆς νέας τώρα δουλείας μποροῦν νὰ πνίξουν τὸ σπóρο τῆς λευτεριάς πού ζεῖ αἰῶνια μέσα μας, ἔτοιμος νὰ φουντώσει καὶ νὰ καρπίσει εὐεργετικός ;... Μὰ ὄχι βέβαια ! Μιὰ νέα 25 Μαρτίου θ’ ἀνατεῖλει στὴν ἱερὴ γῆ μας. “Ὅλοι οἱ Έλληνες τὴν ἐτοιμάζουμε—*πρέπει νὰ τὴν ἐτοιμάζουμε*. Μόνο κείνος πού δὲν εἶναι Έλληνας δὲ θὰ μπορέσει νὰ δεῖ ξεκάθαρα πῶς ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς θὰ ξανα-

γίνει σύντομα πραγματικότητα, φτάνει ὄλοι οἱ Έλληνες νὰ ἐργαστοῦν τὸ ἴδιο ἐπίμονα καὶ θαρραλέα, μὲ τὴν ἴδια πίστη κι αὐτοθυσία ὅπως οἱ Ἦρωες τοῦ 1821.

Τὶ ἦταν οἱ Έλληνες τοῦ 1821 ; Μιὰ χούφτα ἄνθρωποι, ἐξουθενωμένοι καὶ ποδοπατημένοι ἀπὸ τὴ μακραιῶνη σκλαβιά καὶ γι αὐτὸ ἀβοήθητοι ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ Εὐρώπη. Κι ὅμως ἐπαναστάτησαν καὶ συντρίψανε τὶς ἀλυσίδες τῆς σκλαβιάς. Δὲ στηρίχτηκαν στὴν ξένη βοήθεια, δὲν ὑπολόγισαν τὴν τρομερὴ δύναμη τοῦ κυριαρχοῦ, δὲν προτίμησαν τὴν ἀμέριμνη κι ἀδιάφορη ζωὴ τοῦ παρία. Εἶχαν, πρῶτα καὶ κύρια, πίστη ἐπὶ δίκαιο ἀγῶνα τους, ἀγάπη στὴν ἐλευθερία καὶ φλογίζονταν ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ἀκατάλυτης ἑλληνικῆς φυλῆς, φλογίζονταν ἀπὸ τὸν πόθο νὰ ζήσουν ἀνεξάρτητοι κ’ εὐτυχισμένοι. Καὶ χωρὶς νὰ ξαίρουν τὸν «Ἐπιτάφιο» τοῦ Περικλῆ πίστευαν κι αὐτοὶ πῶς «ἡ εὐδαιμονία στηρίζεται στὴ λευτεριά, κ’ ἡ λευτεριά στηρίζεται στὴν εὐψυχία» κ’ ἔτσι πολέμησαν λεβέντικα γιὰ νὰ κερδίσουν τὴ λευτεριά, πού τοὺς ἔφερε στὴν ἑλληνικὴ εὐδαιμονία.

“Ἄλλα «μᾶς ἤσαν χρόνια δίσεχτα, στενά, καταραμένα»... Ξανά ἡ σκλαβιά ἀμείλιχτη πλάκωσε τὴν Ἑλλάδα. Μὰ ἡ Ἑλλάδα δὲν πέθανε, ἡ Ἑλλάδα δὲν πεθαίνει. Τριπλῆ σκλαβιά προσωρινὰ τῆς ἔκλεισε τὸ στόμα, σφιχτόδεσε τὸ χερία της καὶ τὴν ἐρίξε ὁ ἀνήλιαγα μπουντρούμια νὰ ρεῦει νηστική. Μὰ δὲ δαμάζεται ἡ Ἑλλάδα μὲ φωτιὰ καὶ σίδερο καὶ πείνα. “Ὅπως πρὶν 121 χρόνια, ἐτοιμάζει τὴν ἡμέρα τοῦ σηκωμοῦ τῆς. Μὲ τὴν ἴδια πίστη ζεῖ καὶ ζώνεται : μὲ τὴν πίστη στὴν ἀξία της καὶ στὴ μεγαλωσύνη τῆς Φυλῆς. Μὲ τὴν ἴδια λαχτᾶρα φλογίζεται : μὲ τὴ λαχτᾶρα τῆς ἐλεύθερης καὶ τίμιας ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἴδια ἰδέα τῆς ἀνυψῶναι παντοδύναμη : ἡ ἰδέα τῆς λευτεριάς καὶ τῆς δικαιοσύνης. Καὶ τώρα, δὲν τὴ φοβίζον τὰ σίδερα τῆς τριπλῆς σκλαβιάς ; ξαίρει πῶς θὰ τὰ σπάσει, κ’ ἔχει τὴν ψυχικὴ δύναμη νὰ τὰ σπάσει. Ξαίρει πῶς θὰ χρειαστοῦν ἀκόμα θυσιές πολλές κι ὀδυνηρές γιὰ νὰ φτάσει στὸ εἰρηνικὸ τέρμα τῶν ἀγῶνων τῆς. Μὰ πότε ἡ Ἑλλάδα ἀρνήθηκε νὰ θυσιάσει τὰ πάντα γιὰ

νά κερδίσει τή λευτεριά της ; Τό νιώθει καλά πώς «οί Μαραθῶνες γεννοῦν τούς Παρθενῶνες». Καί κάθε ἕνα ἀπό τούς λαμπρούς Παρθενῶνες, πού ἔστηρε στό δοξασμένο καί φωτεινό διάβα της μέσα στό χρόνο καί στόν κόσμο ἡ Ἑλλάδα, πάντα τέτοιοι Μαραθῶνες ἥρωικῆς αὐτοθυσίας τῶν Ἑλλήνων τόν ἐτοίμασαν.

Αὐτό τό νόημα ἔχει γιά τόν ἐλληνισμό ἡ φετινῆ 25 Μαρτίου: οἱ ἴδιες αἰτίες νά φέρουν τό ἴδιο ἀποτέλεσμα μέ τά ἴδια μέσα.

Θ' ἀφήσω ξανά τόν «προφητικό» λόγο τοῦ Παλαμά νά μᾶς τό κελαιδῆσει ὑποβλητικά:

«Ὅσο νά σέ λυπηθῆ
τῆς ἀγάπης ὁ Θεός,
καί νά ξημερώσῃ μίαν αὐγή,
καί νά σέ καλέσῃ ὁ λυτρωμός,
ᾧ Ψυχή παραδερμένη ἀπό τό κρίμα!
Καί θάκούσῃς τή φωνή τοῦ λυτρωτῆ,
θά γυθῆς τῆς ἀμαρτίας τό ντύμα,
καί ξανά κυβερνημένη κι ἀσαφῆ
θά σαλέψῃς σάν τή χλόη, σάν τό πουλί,
σάν τό κορφο τό γυναικείο, σάν τό κύμα,
καί μὴν ἔχοντας πῶ κατου ἄλλο σκαλί
νά κατακλίσῃς πῶ βαθιά
στοῦ Κακοῦ τῆ σκάλα,—
γιά τάνέβασμα ξανά πού σέ καλεῖ
θά αἰστανθῆς νά σοῦ φυτρώουν, ᾧ χαρά!
τά φτερά,
τά φτερά τό πρωτῖνά σου τά μεγάλα!»

«Γνώμες, καρδιές, ὅσοι Ἕλληνες», σταθῆτε ὀλόρθοι, ὑπερήφανοί κι ἀλύγιστοι, ἔτοιμοι γιά τό μεγάλο ζεκινημα, γιά τό ἀνέβασμα στά ὕψη. Τά πάθη θά φέρουν τήν Ἀνάσταση, σ' ὅσους ἐργαστοῦν κ' εἶν' ἀξίος νά τή χαροῦν.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ

Ἀγαπητέ μου κ. Προουή,

Διάβασα μέ ἐνδιαφέρο στοῦ τελευταῖο τεῦχος τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων» τήν κριτική σας γιά τή «Λήκυθο» μου, ὅπου στήν ἀρχή ἐκφράζετε τή γνώμη σας καί γιά τήν πρώτη μου ποιητική συλλογή, τά «Ἐφήμερα». Εὐχαριστοῦμαι ὕστερα ἀπό τό-

σα χρόνια ν' ἀκούω μιᾶ καινούργια γνώμη γιά τά «Ἐφήμερα» μου, καί σᾶς εὐχαριστῶ θερμά γιά τά εὐγενικά σας λόγια, ὅσο κι' ἂν φαίνεται λιγάκι χλιαρός ὁ χαρακτηρισμός σας ὅτι τά «Ἐφήμερα» εἶνε «μιᾶ συμπαθητική ποιητική συλλογή μέσα στά καθιερωμένα καλοῦπια πού μ' εὐγενική πνοή κι' ἤρεμη φωνή περπατάει στά γνωστά παλιά ἀχνάρια τοῦ καλοῦ νεοελληνικοῦ λυρισμοῦ τῆς περασμένης γενεᾶς». Ξεβῶ ὅτι ἡ κριτική παρουσιάζει συχνά περιεργές ἀντιθέσεις, καί εἰδικῶς γιά τά «Ἐφήμερα» οἱ ἀντιθέσεις αὐτές ἦσαν ἀληθινά πολὺ χτυπητές. Καί δέν εἶνε χωρίς ἀδικαιολόγητη ἱκανοποίηση πού ἀναφέρω σάν παράδειγμα τήν κριτική τοῦ συμπατριώτη μας κ. Αἰμ. Χουρμούζιου πού ἔγραψε στήν Ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα «Κυθημερινή» ὅτι «μέ τά «Ἐφήμερα» ἔχω κατακτήσει μιᾶ δίκαιη ἔθεση στά γράμματα τοῦ Νηοῦ μας καί ὅτι θά μπορούσα νά διεκδικήσω τήν ἀναγνώριση καί στήν Ἑλλάδα», ἐνῶ ὁ γνώστὸς Ἑλληνιστὴς κ. Λοῦι Ρουσσὲλ δέν ἐδίωξε νά χαιρετήσῃ τήν συλλογή μου μέ τολμηρότερο ἀκόμη ἐνθουσιασμό.

Πάντως ξεβῶ ὅτι σεῖς ἀπὸ χαρακτῆρος λέγετε πάντοτε τή γνώμη σας μέ ἀψευδάστῃ εἰλικρίνεια καί αὐτὸ κριτικῶς τὸ προτέρημα σας ἔχει γιά μένα ἀναμφισβήτητη ὑπεροχή. Γι' αὐτό μέ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση βλέπω πορακάτω στήν κριτική σας τές ἐξαιρετικὰ ἐγκωμισαστικῆς σας ἐκφράσεις γιά τή «Λήκυθο» μου. Προπάντων μέ συγκινεῖ ὁ ἀδίστακτος χαρακτηρισμός σας ὅτι ἡ «Λήκυθος» ἀποτελεῖ «ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ἀποχτήματα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας στήν ἔκφραση τοῦ πατρικοῦ πόνου γιά τό χαμένο παιδί» καί ἱκανοποιοῦμαι πού ἡ σύγκρισις μέ τά «Ἐφήμερα» ἀφίνει τόσο ἔντονα νά φανερωθῆ ἡ προτίμησις σας καί ἡ ἐχτίμησις σας γιά τή «Λήκυθο» μου.

Γιατί καταλαβαίνετε βέβαια ὅτι ἐφόσον ἡ «Λήκυθος» εἶνε ἡ ἀληθινὴ ἐκδήλωσις τῶν ψυχικῶν συναισθημάτων πού ἐδόνισαν τήν ὑπαρξή μου, τί βάλαμο θά ἀποτελοῦσε γιά μένα μιᾶ ὁμόφωνη ἀναγνώριση τῆς ὡς ἀξι-

όλογης ποιητικής συλλογής. Νά κατάρθωσα ἄραγε πραγματικά νά δημιουργήσω, ὅπως ἐπιθυμοῦσα, ἕνα πνευματικό μνημόσυνο ἄξιο τῆς λευκῆς ψυχῆς τῆς πολυαγαπημένης μου κι' ἄμοιρης μου Βέρας, ὡς με ἀφίουν νά ἐλπίσω οἱ πολλές αὐθόρμητες ἐκδηλώσεις τόσων φίλων τῆς τέχνης πού ἐχτιμῶ τῇ γνώμῃ των καί πού βαθεῖα με συγκινοῦν; Αὐτό θά μοῦ εἶνε μιά μεγάλη παρηγοριά. Καί ὁμως σέ μένα πού ἔννοιωσα τόν κλονισμό, πόσα ξέθωρα φαίνονται τὰ φραστικά μου μέσα, πόσο συγκριτικά φτωχοί οἱ στίχοι μου, πόσο ἀδύνατο τὸ ἔλεγείο μου!

«Νᾶχα ἀηδονιοῦ κελᾶιδισμα, κο-
[ρ]υδαλλοῦ φτερο
θὲ νάπλωνα τὸ θρήνο μου ψηλά
[ὡς τὸν οὐρανό].»

Αὐτὰ γιὰ τῇ θλιβερῇ ἀνθρώπινῃ μοῖρα, γιὰ τῇ δικῇ μου τέχνῃ καί γιὰ τῇ δικῇ σας κολακευτικῇ κριτικῇ. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχεδιάσματα τοῦ καλλιτέχνη κ. Chew πού κομοιοῦν τὸ βιβλίο μου, ἀποφεύγω νά θίξω ζητήματα πού δὲν εἶνε τῆς ἀρμοδιότητάς μου καί πού βασικώτερα ἀπ' ὅλους μας θά μπορούσε ἀναμφίβολα νά τὰ κρίνει ἕνας εἰδικός. Ὅμως γιὰ τὲς παρατηρήσεις σας ὅτι «ἡ λήκυθος στὸ ἐξώφυλλο καί στὸ ὁμώνυμο ποίημα εἶνε παράφωνη καί χοντροφτιαγμένη καί μοιάζει περισσότερο σὰν πρόχους, γιὰ τὴν δὲν ἔχει τῇ λεπτότητα καί ραδινοῦτητα τῆς ἀρχαίας ληκύθου οὔτε τὸν εὐγενικό πόνο πού συνήθως ἐκφράζουν οἱ εἰκόνες στὰ ἀρχαία πρότυπα», νομίζω ὅτι μοῦ ἐπιβάλλεται νά ἀναφέρω, χωρὶς νά νομισθεῖ ὅτι προσπαθῶ νά «ὑπεραμυνθῶ» τοῦ φίλου μου, ὅτι ὁ κ. Chew ἐπῆρε πραγματικά τὴν εἰκόνα ἀπὸ ἀντίγραφο Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ληκύθου, ἐνῶ οἱ παραστάσεις τοῦ φόντου τοῦ σχεδίασματος τοῦ ἐλπίζω ὅτι ἔχουν ἀποδώσει με ἐπιτυχία τῇ θλιβερῇ ἔννοια τῆς ληκύθου. Συνεπῶς εἶνε «λήκυθος» πού εἰκονίζεται.

Λευκωσία 20)2)42

Δικός σας

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ Ι. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΑΔΗ (1845; — 1928)

Ὁ Ἰωάννης Καραγεωργιάδης γενήθηκε πιθανὸν στὴ Λευκωσία στὰ 1845 σύμφωνα με τὸ ὅ,τι ἔγραψε οἶδιος στὸ σύντομο προλογικὸ σημεῖωμα πού πρόταξε στὴν πεζῇ μετάφραση μέρους ἀπὸ τὸν «Ἀπολεσθέντα Παράδεισο» τοῦ Μίλτων, τὸ 1925: «Ἡ μετάφραση ἡμῶν αὐτῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ «ΤΟΥ ΑΠΟΛΕΣΘΕΝΤΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ» (Paradise Lost) τοῦ Ἰωάννου Μίλτωνος (John Milton) ἀρέσμενη πρὸ πεντάδος δεκάδων ἐνιαυτῶν ἰδίως τερπωλῆς χάριν, καί ἐν ὧραις σχολῆς πᾶν φειδωλῶς παρασχεθείσας, ἀπὸ τοῦ Ἰατρικοῦ ἡμῶν βίου καί μῆπω συμπληρωθεῖσα τὸ μὲν παθήσεως τῆς ὁράσεως ἕνεκα καὶ δὲ καί ἐν τοῖς μεθύστερον χρόνοις, διὰ τὴν πρεβεζηκοῖαν ἡλικίαν ὀγδοήκοντα ἐτῶν παραδίδεται τῇ δημοσιότητι ἐπ' ἐλπίδι συμπληρώσεως καὶ τοῦ ὑπολειπομένου μέρους ἐξόχου ἐποποιίας.» Κατ' ἄλλην πληροφορία, ὁμως, γενήθηκε στὰ 1842: «Πέθανε στὴ Λεμεσό 12 Ὀκτώβρη 1928, σὲ ἡλικία 86 περίπου ἐτῶν (Γ. Α. Μαρκίδη, Hermann Cara, «Πάφος», 6(1938), 333). Ἀπὸ ἕνα χρονολογημένο ποίημα τοῦ «ἐν Ἀθήναις 1862» στὴν πρώτη συλλογῇ ποιημάτων του, (τὸ ἔπος τοῦ «Κύπρος Δούλη» εἶχε βγεῖ στὰ 1895), πληροφοροῦμαστέ πὼς βρισκόταν τότε στὴν ἀλληλικῇ πρωτεύουσα σχετικά, βέβαια, μετὶς ἰατρικῆς του σπουδῆς. Καθὼς φαίνεται, δωπέρα ἔγραψε τὰ περισσότερα ποιήματα πού μαζεύτηκαν κατόπι γιὰ νά ἀποτελέσουν τὴ συλλογῇ «Ποιήσεις Λυρικαὶ καὶ Μεταφράσεις,» ἐν Ἀθήναις 1898, σ. 83, ἀφιερωμένη Ἐωργίῳ καὶ Μαρίᾳ, φίλοις, τοκεῦσι». Ἀπὸ τῇ μητέρα του ἦταν ἐγγονός τοῦ πλούσιου προῦχοντα Μουρούζη πού ἦταν Φιλικός καὶ φίλος τοῦ ἔθνομάρτυρα Κυπριανοῦ καί πού γιὰ νά σωθεῖ ἀπὸ τὴς σφαγῆς τοῦ Κουτσούκ Μεχμέτ στὴν Κύπρο, τὸ 1821, δραπέτευσε στὴ Γαλλία. Μᾶς τὸ ὑπενθυ-

μίξει, ἄλλωστε, ὁ ποιητής στήν «9η Ἰουλίου» :

Ἔνας Μουρούζης τζι ἔφυν ἔσιει
 [τώρα μὴν ὦραν
 Πού ἔκρεμμαλλίστην τοῦ τεισιοῦ τζι
 [ἔξέβην εἰς τὴν στράταν
 Τζιαί πὰ κατὰ τὸλ Λάρνακα νά
 [μπε 'ς τὰ κουσουλάτα.

Φίλος στενός ὁ Καραγεωργιάδης μὲ τὸν Ποιητὴ πόσες καὶ πόσες φορές θάχε συζητήσει αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο τῆς ντόπιας ἐθνικῆς μας ἱστορίας!

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωση τῶν σπουδῶν του γυρνᾷ στὴν πατρίδα του νεαρὸς διπλωματοῦχος Ἀσκληπιάδης, ποιητῆς καὶ κομιστῆς τῶν ἰδεῶν τοῦ τεκτονισμοῦ¹ ἔξασκεῖ τὸ ἱατρικὸ ἐπάγγελμα στὴ Λεμεσό ὅπου καὶ νυμφεύεται στὴ Ἀθηναία καὶ πρώτη διευθύντρια τοῦ Ἑλλ. Παρθεναγωγείου Ἑλένη Ἐρβέρτ (Ἀντ. Ἰντιάνου, *Ταφόμενες ἢ Σελίδες ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῆς Λεμεσοῦ*, Ἐκτρ. Γράμ., 1940, σ. 496—7). Ἡ πρώτη του σύζυγος πῆθανε πολὺ νωρὶς ἀφίνοντάς του δυὸ ἀνήλικα παιδιὰ πὺν καὶ τὰ δυὸ, ὅπως θά δοῦμε πῶς κάτω, ἔγραψαν στίχους γαλλικὰ καὶ ὁ πατέρας τῶν ἔγινε ὁ μεταφραστὴς τῶν σιγν ἑλληνικῆ γλώσσα. Δὲν ἄργησε, ὅμως, κατόπι ἀπὸ τὴν πρώτη βαρεία του ἀτυχία, νά βρεῖ παρηγορία σ' ἓνα δεῦτερο γάμο. Παντρεύεται, τώρα, τὴ Λεμεμσιανὴ Ἰφιγένεια, τὸ γένος Πελενδρίδη, μιά κομψὴ καὶ πολὺ θελκτικὴ κυρία. Σ' αὐτὴ χάρισε τὴν πρώτην ποιητικὴν του ἐργασία πὺν ἔβλεπε τὸ φῶς σὲ βιβλίον, τὴν «Κύπρον Δούλην», (1895) :

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

Φίλη Συνεύνω

Καλὴ κάγαθῆ

ὥσπερ

Ἐμπνευσάση τε Μοῦσην

Ἀνατίθησιν

Ὁ Ποιητῆς.

Ἀκόμη στίς «Λυρικές Ποιήσεις καὶ Μεταφράσεις» βρισκομε τραγοῦδια χρονολογημένα τὸ 1866 κὶ ἀφιερῶ-

¹ Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα... ἐπὶ τῷ Τεκτον. Ἰωβιλαίῳ... Ἰωάννου Γ. Καραγεωργιάδου 33ς, κλπ., [1923]. Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφερθεῖ καὶ τὸ ἔργον του «Μελέται περὶ Τεκτονισμοῦ». Ἐν Λεμεσῷ (Κύπρου), 1926.

μένα στὴν Ἰφιγένεια του καὶ στὴν κόρη του Ἀλεξάνδρα (τώρα Κα Τζῶν Κίρζη).

Κοντὰ στίς ἐπαγγελματικὰς καὶ τίς ἄλλες τῶν ἀσχολιῶν, (ἔγραφε ἐπίσης ἐπιστημονικὰς ἱατρικὰς πραγματείας),² παίρνει μέρος στὴ διεύθυνση καὶ διαχείριση τῶν δημοτικῶν πραγμάτων τῆς Λεμεσοῦ. Ἔτσι ὀρκίζεται κὶ ἀναλαμβάνει καθήκοντα Προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου στίς 24^η Ὀκτωβρίου, 1885, καὶ παραμένει σ' αὐτὸ τὸ ἀξίωμα ἴσαμε τὴν 31^η τοῦ Μάρτη, 1887. Πῶς ὕστερα διδρίζεται Πρόεδρος τῆς Δημοτικῆς Ἐπιτροπῆς κ' ἐργάζεται ἀπὸ τὴν 1^η 1898 ἴσαμε τὴν 31^η 1908.³ Μιά πάθηση τῶν ματιῶν, πὺν εἶχεν ἐκδηλωθεῖ ἀπὸ νωρὶς στὴ ζωὴ του, τὸν στέρησε σὸ τέλος τὴν ὄραση του. Ἀκριβῶς σὸ προλογικὸ του σημεῖωμα τῆς μετάφρασης του ἀπὸ τὸν Μίλτων ἀναφέρεται στὸν ἑαυτὸ του μὲ τούτα τὰ λόγια: «ὁμοιοπαθῆς τῷ Μίλτωνι στερηθέντι τῆς ὁράσεως μόλις ἄγοντι τὸν τριακοστὸν τέταρτον ἔτος αὐτοῦ».

Πῆθανε στὴ Λεμεσό στίς 12 τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1928 ἀφίνοντάς δλόκληρὴ τὴν περιουσία του, τὰ τεκτονικὰ ὑψηλὰ διάσημα καὶ τὰ χαρτιά του σὲ μιά θετὴ κόρη του πὺν τῆς ἀφιερώνει, κιόλας, στὴ συλλογὴ του «Πεζὰ τε καὶ Ἑμμετρα», (σ. 29), μερικὸς στίχους του μὲ τὸν τίτλον «τῆ Ἀγαπητῆ μου Θυγατρὶ Δεσποσύνῃ Μαρίκα»⁴ Θάφτηκε σὸ νεκροταφεῖο τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὸν τάφο πὺν χρόνια πρὶν εἶχε θαφτεῖ ἡ δεῦτερη συμβία του.

Τὸ πρῶτον ἔντυπον ἔργον του εἶναι:

ΚΥΠΡΟΣ ΔΟΥΛΗ. | ΜΙΑ ΣΕΛΙΣ ΤΗΣ ΚΥ-
 ΠΡΙΑΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ | ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΝΑΪ-ΤΑΣ |
 ΠΟΙΗΜΑ ΕΠΙΚΟΝ ΕΙΣ ΑΣΜΑΤΑ ΠΕΝΤΕ |
 SUNT DELICTA TAMEN QUIBUS IGNOVISSE
 VELIMUS: NAM NEQUE CHORDA SONUM

2. *Cyprus Fevers*, Limassol, 1891. Φαίνεται πὺς ἡ μελέτη τούτη εἶχε ἱστορικὸ περιεχόμενον. *Brit. Med. Journal*: «... The writer has brought together a very excellent summary of all that has been written about it from the earliest times». Τὸ ἄλλο: «Clinical Studies on some diseases observed in Cyprus and published in several medical periodicals English, French and Greek», *Cyprus Gazette*, 1900, σ. 4162.

3. Ἀπὸ ἐπιστολῆ τοῦ Γραμ. τοῦ Δήμου Λεμεσοῦ κ. Κίμ. Λανίτη ἡμερ. 18/3/1942.

4. Αὐτὴ πῆλαιοντας ἀτεκνη τὰ κληροδότησε στὸν κ. Ν. Λοῖζου, φαρμάκοποιὸν στὴ Λεμεσό.

REDDIT QUEM VULT MANUS ET MENS. |
 POSCENTI QUE GRAVEM PERSCEBE RE-
 MITTIT ACUTUM; | NEC SEMPER FERRET
 QUODCUMQUE MINABITUR ARCUS. | (Horatius
 Ars Poetica | υπό | ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΓΓΩΡ-
 ΠΙΑΔΟΥ, | Ιατροῦ | ἐν | Κύπρῳ | EN LEUKOSIA
 KYPIPOY. | 1895. | EK TOY TYΠOΓPAΦEIOY
 EBEPTOY E. KΛAPK. | 5

Στίχ: τοῦ ποιήματος 1,849 καὶ σ. 82
 κείμενο καὶ σ. 9 σημειώσεις. Ἀπὸ τὴν
 ἱστορικὴ προϊσαγωγή πού δημοσι-
 εῦεται μπροστὰ ἀπὸ τὸ ποίημα ἀπὸ
 τὸν ἴδιο τὸν συγγραφέα μεταφέρουμε
 τὰ ἐπόμενα: «Ἐγγραφα τὰ μὲν τρία
 πρῶτα ἄσματα ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ,
 Σεπτεμβρίῳ, καὶ Νοεμβρίῳ, 1892 καὶ
 τὰ δύο τελευταῖα ἐν μηνὶ Μαρτίῳ καὶ
 Ἀπριλίῳ 1893. Μέτρον τῆς Κύπρου
 Δούλης εἶναι ὁ δακτυλικὸς ἐξάμετρος
 ἐν συνδυασμῶ μετὰ τῆς ὁμοιοκατα-
 ληξίας... Ἐπέγραφα τὸ ἔργον μου
 Κύπρος Δούλη ἐπόμενος τῶ ἀθανάτῳ
 ποιητῇ, φίλῳ καὶ διδασκάλῳ μου, τῆς
 Χίου Δούλης. Ἡ κλήσις «Ναΐτις»
 ἦτι ἄλλο τούτοις ἐμφερὲς πολὺ τὸ
 τετριμμένον ἐνέχει καὶ τὸ ἄσκοπον.»⁶

Ἡ διαίρεση σὲ Ε' Ἄσματα καὶ
 τ' ὅτι τὸ ποίημα εἶναι μακρὸ καὶ
 πολυὸστιχο δὲν μποροῦν, βέβαια, νὰ
 τοῦ ἐξασφαλίσουν τὴν προσωνυμία
 τοῦ ἔπους. Τὸ θέμα παρμένο ἀπὸ τὴν
 κυπριακὴν ἱστορίαν τοῦ τέλους τῆς βυ-
 ζαντινῆς περιόδου, τότε πού ἡ νῆσος
 εἶχε πωληθεῖ ἀπὸ τὸ Ριχάρδο τὸν
 Λεοντόθυμο στοὺς Τεμπλιώτες (Ναΐ-
 τες) πού γιὰ νὰ ξαναπαρῶν τὸ τί-
 μημα τῆς ἀγορᾶς καταβασάνισαν τὸν
 λαὸ καὶ ρῆμαξαν τὸν τόπο.

Τὰ γεγονότα, ὅμως, τῆς λαϊκῆς ἐ-
 ξέγερσης ξεφεύγουν «ποιητικῆ ἀδεία»
 ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν τους ἐξέλιξη.⁷ Ὁ
 τοπικὸς ἥρωας Ἰάκωβος συνεννοεῖται
 μὲ τὸ Νεῖλο καὶ τὸ σύντροφο του
 Ἰγνάτιο, μοναχοῦς τῆς Μονῆς Μα-
 χαριᾶ, στὴν Ταμασό γιὰ τὴν ἐπίθεση
 κατὰ τῆς Λευκωσίας πού σ' αὐτὴ εἶ-
 χαν καταφύγει οἱ Τεμπλιώτες. Οἱ

ἀρχηγοὶ τῶν Τεμπλιωτῶν, ἐξάλλου
 συνεδριάζουν στὰ μέρη τῆς Κερύνιας
 γιὰ τὴν κατάνειξη τῆς ἐπανάστασης.
 Ὁ Ἰάκωβος ἐρωτεύεται τὴ Λουῖζα,
 κόρη τοῦ Ἀρχηγοῦ Τεμπλιωτῆ, πού
 βλέποντας τὸν ἐκλεκτὸν τῆς νὰ ξε-
 προβάλλει ὡς ἡγέτης τοῦ ξεσηκωμοῦ
 ἐξασφαλίζει ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς τὴν
 ὑπόσχεση πῶς, ἂν ὁ Ἰάκωβος στα-
 ματοῦσε ν' ἀρχηγεῦει, ἡ ζωὴ τοῦ δὲ
 θάχε τίποτε νὰ πάθει. Ὁ Ἰάκωβος
 ἀρνείται κ' ἐπιτιθεταὶ κατὰ τῆς πο-
 λιορκουμένης Λευκωσίας: πληγώνεται
 κ' ἐκεῖ πού πνέει τὰ λούστια παρου-
 σιάζεται ἡ Λουῖζα πού τὸν πληρο-
 φορεῖ πῶς πῆρε φαρμάκι. Πεθαίνει
 μπροστὰ στὰ μάτια του καὶ τὴν ἀκο-
 λουθεῖ στο θάνατο ἀναφώνωντας:
 «Χαίρετε φίλοι... Λουῖζα μου ἔρχο-
 μαί... Χαίρε Πα...τρὶς...μου.»

Τὸ ποίημα βρίθει «κατὰ κόρον» ἀπὸ
 τὰ ἀνυπερβλήτα ψευδάδια τῆς ἐπο-
 χῆς πού γράφτηκε, γλωσσικὰ κ' αἰ-
 σθητικὰ, πού μεγαλώνουν κ' ἐξογκώ-
 νονται ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τῆς ποιη-
 τικῆς πνοῆς τοῦ ποιητῆ του. Στὴ
 χαλαρότητα τῆς στιχουργίας, κ' εἶναι
 ἀλήθεια τὸ μεγαλύτερο μέρος μιὰ
 πρόχειρη στιχουργία, πρέπει νὰ προ-
 στεθεῖ ἀκόμα, ἡ φτωχὴ ρίμα πού
 εἶναι ἀναμφίβολα, σὲ μεγάλο βαθ-
 μὸ, ὑπόλογο γιὰ τὴν τυραννικὴ
 ἀκαλαιουθσία πού αὐλακώνει καὶ
 διαποτίζει ὀλάκερο τὸ ποίημα.
 Ἡ δραματοποίηση του κατόπι δὲ
 δικαιολογεῖ ὅποιαδήποτε ἀλλαγὴ
 γνώμης γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ του
 ἀξία. Ἡ θεατρικὴ του μετάπλαση
 περιλαμβάνει ἐκτός ἀπὸ τὴν ἱστο-
 ρικὴ προϊσαγωγή πού εἶχε προτα-
 χθεῖ στο ἔπος, ἓνα γράμμα τοῦ Συν-
 δέσμου τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν τοῦ
 Παρισιῶ πού ἔγραφε «ἀνεγνώμεν τὸ
 ὑμέτερον ποίημα [τὸ ἔπος] θαυμά-
 σαντες τὴν καλλιτέλειαν, τὸν ἀνεγνώ-
 ρισμένον ἄλλως τε πατριωτισμὸν ὑμῶν
 καὶ τὴν ὑψητέην φαντασίαν τοῦ κλει-
 νοῦ ποιητοῦ ἐξ ἴσου ταῖς Μούσαις
 καὶ τῷ Ἀσκληπιῷ θύοντος.» μὴ ἀ-
 πάντηση τοῦ Ποιητῆ σὲ τοῦτο το
 γράμμα καθὼς καὶ μιὰ βιβλιοκρισία
 ἀγγλιστὶ ἀπὸ τὸν δικηγόρο Ἄγγλο
 W. E. Grigsby πού δημοσιεύτηκε στὴν
 κυπριακὴ ἀγγλόφωνη ἐφημερίδα «The
 Owl», Ἀρ. 249, 12/9/1895. Μὰ ποῖαν ἀ-
 ξία μποροῦν νάχουν μεγάλα λόγια σάν
 καὶ τοῦτα: «The metre of the poem is

5. Δίνω ὀλάκερο τὸν τίτλο, κατὰ πῶς ἔχει,
 αὐτοῦ καὶ τῶν τριῶν ἐπόμενων βιβλίων του,
 σήμερα σπάνιων καὶ δυσεφύρετων.

6. Γιὰ τὸ ἴδιο κὶ ἄλλο τῆς ἴδιας ἐποχῆς θέ-
 μα: Γ. Ν. Σιβτανίδου, «Κύπρος καὶ οἱ
 Ναΐται», Ἀλεξάνδρεια, 1869 (2η ἐκδ. Γ. Γ.
 Κασουλίδου, Λευκωσία, 1931) καὶ Πολυξ. Λοῖζι-
 ἄδος, Δραματικὸν Εἰδύλλιον. Ἡ
 Δούλη Κύπρου, ἐν Λεμεσῶ, 1890.

7. Hackett, A History of the Orthodox Church of
 Cyprus, London, 1901, σ. 65—6.

the classic hexameter, the diction is pure and elevated, and bears marks of the author's familiarity with Homer and Virgil. The author has introduced a plaintive chant on the misfortunes of the island, which compares not unfavourably with the song of Casandra in the Hecuba of Euripides».

Ὁ τίτλος του εἶναι ὁ ἐπόμενος.

ΚΥΠΡΟΣ ΔΟΥΛΗ | ΔΡΑΜΑ | ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΕΝΤΕ | ΥΠΟ | ΙΩ. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ | ΠΑΤΡΟΥ | ΩΣ ΕΠΟΠΟΙΑ | ἐκδόθησα τὸ πρῶτον ἐν Κύπρῳ | ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ | ΕΚ ΤΟΥ ΓΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ | ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ | 1898 | σελ. 69

Τὴν ἴδια χρονολογία, μὰ ἴσως πρὶν ἀπὸ τὴν προηγουμένη τραγωδία, δημοσιεύει τὸ ἔργο του :

ΠΟΙΗΣΕΙΣ | ΛΥΡΙΚΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΥΠΟ | ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ | ΠΑΤΡΟΥ | ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ | ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ | ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ | 1898. σελ. 83.

Στὸ εἰσαγωγικὸ σημείωμα τοῦ τὰ συνοδεύει ἀναφέρεται : « Ἡ ἐπιεικὴς κρίσις τῶν φίλων Ἀναγκωστῶν ἐξαιτεῖται πλείστον τοῦ ἔργου τούτου μερῶν γενομένων κατὰ τὴν νεαρὰν ἡμῶν ἡλικίαν. » Πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα σὲ τούτῃ τῇ συλλογῇ εἶχαν πρωτοδημοσιευθεῖ στίς τοπικὰ ἑφημερίδες. Τὸ Α' μέρος τιτλοφορεῖται Ἰυρική καὶ τὸ Β' Ἰμεταφράσεις Ἰεμμετροί. Οἱ ὑπότιτλοι τοῦ πρώτου εἶναι : Πτερυγίσματα—Ἐλεγείαι—Ἀνεμῶναι. Καὶ οἱ μεταφράσεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ στίχους τῶν Οὐγκῶ, Γκωτιέ Ἀριστοῦ, Δάντε, Τάσου, Γκαίτε, Σίλλερ, Λόνγκφελλου, Σέλλεϋ, Μπάρον, Γουάλτερ Σκοτ, Μιλτωνος, Σαϊκσπερ, Λίτλγυτ (Φύσις).

Πρωτεύουσα γλώσσα τῶν ποιημάτων αὐτῶν ἡ καθαρεύουσα καὶ κάπου καὶ κάποτε ἡ πιὸ συντηρητικὴ δημοτικὴ.

Παραθέτω τὰ ἐξῆς ἀποσπάσματα ὡς δείγματα :

Τῶν παιδικῶν μου ἔδυσαν, φεῦ,
[χρόνον αἱ ἡμέραι
Χαίρετε παιδικοί, ὦ ἀθώοτης χაίρει!
Παρῆλθον ἀνεπιτροπεῖτι! οὐδ' ἔχνος
[αὐτῶν μένει
Οὐδέν, οὐδέν τὴν τρυφεράν πορείαν
[τῶν ἐμφαίνει
(Ἢ Δούουσα Παιδικὴ Ἢλικία)

καὶ

Τώρα ἴναι ἄνοιξις γλυκειὰ π' ἀνθί-
[ζουσε τὰ δένδρα

Τὸ ἀεράκι δροσερὸ μέσ' ἔς τ' ἄνθη
[παιγνιδίζει,
Τὸ ἀηδόνι κελαδεῖ μέσ' ἔς τῆς μурτι-
[ἄς τοὺς κόλπους
Καὶ τὸ φεγγάρι τὸ χλωμὸ τὸν οὐ-
[ρανὸ στολίζει

Ποιήματα σὰν καὶ τούτα « Ἀπελις ποιητῆς παρὰ τὸν Ἐλικῶνα. » « Ἐρηνος », « Φθισιῶν ἑραστής » εἶναι χαρακτηριστικὰ τοῦ πνεύματος, τῆς διάθεσης ποῦ ἐπικρατεῖ ὁ ὀλάκερο τὸ βιβλίον. Ἡ Brit. Med. Journal, 2038, 2011) 1900, βγαίνοντα ἐξέω ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς ἔκρινε τότε τῇ συλλογῇ, μὰ ἡ κριτικὴ τῆς, ποῦ ὁ ποιητῆς ἀρεσκῶταν πάντοτε, ἀφοῦ πρῶτα τὴν κατὰχώρησε στὸν ἐγχώριον τόπον, νὰ τὴν προτάσσει στίς κατοπινὰς τοῦ ἐκδόσεις, μ' ὅλη τὴν χαριστικὴ τῆς ἐπιείκεια δὲν κατόρθωσε νὰ φουξήσει δύναμη μακρόχρονης, ἀν μὴ αἰώνιας ζωῆς, στίς τόσες νεκρὰς σελίδες τῆς. Σήμερα δὲν παρέχουν καμμιὰν αἰσθητικὴ ἀπόλαυση. Εἶναι ἀπλούστατα μὰ γραμματολογικὴ περιέργεια.

Στὰ 1913 ἐμφανίζεται μὲ τὸ τετράπρακτο δραματικὸ ἔργο « Ὁ Ἄετος ἡ Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. » Ἐκδότης τοῦ ἦταν ὁ γνωστὸς τῆς ἐποχῆς στὴν κυπριακὴ σκηνὴ Ἀθηναῖος ἡθοποιὸς Ἰεσοφῶν Ἰσοάτης, κ' ἔτσι φαίνεται πῶς εἶχε παρουσιασθεῖ κι ἀπὸ σκηνῆς στὴ Λεμεσό. Γραμμένον στὸ Παρίσι καὶ τὸ Βισῦ σὲ ἀτεχνὸ καὶ ὀμοιοκατάληκτο δεκαπεντασύλλαβο περιστρέφεται γύρω ἀπὸ μὴ σελίδα τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ μὲ τὸ Βελισσάριο προδομένο ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, θῦμα τῶν δολοπλοκῶν τῶν αὐλικῶν του. Μικρὸς σκηνὴς διαδέχονται γοργὰ, σχεδὸν ἀπνευστί, ἡ μὴ τὴν ἄλλη κατὰ τὴν σαϊεπρική τεχντροπία. Μὰ τὸ ράσο δὲν κάνει τὸν παπὰ καὶ τὰ φαντάσματα τοῦ Ἀννίβα, Μιλτιάδη, Θεμιστοκλῆ, κλπ. ποῦ παρεμβαίνουν θυμιζοντας παρόμοιες σκηνὴς ἀπὸ τὸν Μάκβεθ, ἡ τρελλὴ Ἐλένη ποῦ παρωδεῖ τὴν Ὀφῆλια στὸν Χάμλετ πλαταίνουν κατ' ἀντιδιαστολὴν τὸ τραγικὸ χᾶσμα ποῦ ὑπάρχει ἀνάμεσῶ τοῦ σκηνοκῶ αὐτοῦ ἔργου καὶ τῶν κλασσικῶν σαϊεπρικῶν τραγωδιῶν. Ἢ τέχνη καὶ τεχντροπία τῆς τρίπρακτης λυρικής κωμωδίας ἡ ἸΑτλαντίς ποῦ εἶδε τὸ φῶς στὰ 1923

δέν τὴν ξεχωρίζουν καθόλου ἀπὸ τὸ προηγούμενο ἔργο. Ὁ ποιητὴς προλογίζοντας τὴν γράφει «ἐνέχει καὶ τινὰ ὑποθήκας ποιᾶς τινος καὶ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς ὠφελείας, πιθανῶς δὲ καὶ τέρψιν τινά.» Ἡ ὑπόθεση εἶναι τόσο φανταστικὴ κ' οἱ ὑποθήκες τόσο ρευστὲς πού κατανοοῦν ὁποιαδήποτε τέρψη ἀπὸ τὸ διάβασμα ἢ τὸ παίξιμο τῆς ἀνύπαρκτη. Τὸ ἔργο, ὅμως, περιέχει πολὺ τοπικὸ χρῶμα πού τὸ συνδέει μὲ κάποιους κομματικούς ἀγῶνες τῆς ἐποχῆς φανεροὺς σ' ἓνα Κυπριώτη καὶ περισσότερο σ' ἓνα Λεμεσιανό. Ὁ ποιητὴς ἀνήκοντας φανατικὰ σ' ἓνα ὅπὸ τὰ δύο κόμματα, τὸ Κιτσιακὸ, παίρνει ἀφορμὴ νὰ σατυρίσει ὠρισμένα στελέχη τῆς ἀντιθετῆς μερίδας. Τὸ συγκαλυπτικὸ παραπέτασμα εἶναι ἀρκετὰ διάφανο καὶ προσωπικὰ δὲν ἔχω καμμιά δυσκολία νὰ ἐξηγήσω τὰ ὑπονοούμενα.

Τὰ «Πεζὰ τε καὶ Ἐμμετρα», πού τὸ πρῶτο μέρος τῶν ἀπὸ 61 σελίδες περιλαμβάνει πρωτότυπους στίχους καθὼς καὶ μεταφράσεις δικῶν του τραγουδιῶν στὰ ἐγγλέζικα—ἀπὸ τὸν ἴδιο φαντάζομαι—καθὼς καὶ μεταφράσεις γαλλικῶν ποιημάτων τῶν παιδιῶν του, κι αὐτὲς καμωμένες ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ βαλμένες διπλά στὰ ξενόγλωσσα πρωτότυπα βγήκε στὰ 1924. Τὸ δεύτερο μέρος περιλαμβάνει μερικές μελετοὺλες, ἄρθρα, χρονογραφήματα (σ. 39). Ἡ γλώσσα, τώρα, μὴ ἄγονη μιχτή, δὲν ἐκφράζει παρὰ μερικοὺς κοινούς καὶ τετριμένους τόνους μιᾶς πνευματικῆς ζωῆς πού ἀποκαρῶ ἄρχισε νὰ κλίνει πρὸς τὴ δύση τῆς. Τὸ 1925 δημοσιεύει σὲ πεζὴ μετάφραση τὸ Α'—Γ' τοῦ Ἀπολ. Παράδεισου τοῦ Μιλτῶνα. Τῆ μετάφραση προλογίζει μ' ἓνα σημεῖωμα του «περὶ Ἰωάννου Μιλτῶνος, τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν συγραμμάτων του» καὶ προτάσσει μπροστὰ σὸ κάθε βιβλίον μιά σύντομη περίληψη. Τελειώνει μὲ μερικές ἐπεξηγηματικὲς σημειώσεις ἀπάνω στὰ τρία βιβλία. Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου δημοσιεύει μιὰ διάλεξη του «περὶ Κινύρα, τοῦ ἐν Κύπρῳ ναοῦ καὶ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης».

Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς θυμήθηκε νὰ βάλει στὸ ξώφυλλο μιᾶς ἐκδόσεως του τέσσερις στίχους ἀπὸ τὴν Ποιητικὴ

Τέχνη τοῦ Ὁράτιου. Οἱ τρεῖς τελευταῖοι μποροῦν θαυμάσια νὰ χαρακτηρίσουν συνοπτικὰ τὸ ἴδιο ἔργο του καὶ νὰ ἐξηγήσουν τὴ μέτρια ἀπόδοση του :

Nam neque chorda sonum reddit quem
[vult manus et mens
Poscentique gravem persepe remittit
[acutum ;
Nec semper feriet quodcumque mina-
[bitur arcus.⁸

ANT. ΙΝΤΙΑΝΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Τεύκρον Ἀνθία : Τὸ παλληκάρι τῆς φακῆς. Παιδικὴ κωμωδία σὲ πράξεις τρεῖς. Κύπρος 1942, 8ο, σ. 52. 1/4 $\frac{1}{2}$.

Ὁ κ. Τεύκρος Ἀνθίας δὲν εἶναι μόνον πολυγράφος ἀλλὰ καὶ μὲ ποικίλα ἐνδιαφέροντα. Ὁ στίχος—προπάντων—τὸ διήγημα, τὸ δράμα, ἡ μελέτη, ἡ δημοσιογραφία τὸν ἔχουν πιστὸ καὶ ἀξιο ἐργάτη τους. Ἴσως ἂν ζοῦσε σὲ περιβάλλο πλατύτερο, δὲ θὰ καταπιανόνταν μὲ τόσα διάφορα θέματα, γιὰ τὸ ὅτι τώρα τὸν ἀπασχολεῖ ὡς πολυμέρεια ἀπ' ἀνάγκη, θὰ μοιραζόταν σ' ἐργασία πολλῶν ἄλλων εἰδικῶν. Στὸν τόπο μας, ὅμως, ὁ διανοούμενος εἶναι ἀνάγκη νὰ θίγει πολλὰ πεδία καὶ νὰ ἐργάζεται σ' αὐτὰ παραγωγικὰ, γιὰ ἐκεῖνον πού προέχει εἶναι προπάντων τὸ ξυπνημα τοῦ λαοῦ μὲ τὴ διδασκαλία—μὲ τὸ λόγο σὲ κάθε του ἐκδήλωσιν. Αὐτὸ κάνει κι ὁ ποιητὴς Ἀνθίας, πού κοντὰ στὴν ποίηση καλλιέργει καὶ τ' ἄλλα εἶδη τοῦ λόγου. Ἀλλὰ ὑπάρχει τούτη ἡ διαφορὰ στὴν περίπτωση του, πῶς, ἐνῶ εἶναι εὐκολογράφος, ὅμως δὲν εἶναι προχειρογράφος· τὸ θέμα πού δουλεύει κάθε φορά, τὸν ἀπασχολεῖ σοβαρὰ καὶ δίνεται σ' αὐτὸ ὀλάκερος, ὥστε πάντα σχεδὸν πετυχαίνει κ' ἔξω

⁸ Γιατ' ἡ χορδὴ δὲν δίνει πάντα τὸν ἦχο πού θέλει τὸ χέρι κι ὁ νοῦς. Κι ἀντὶ τὸν βαρὺ ἦχο πού θέλει, δίνει ὀδὺν ἦχο κι οὔτε τὸ δοξάρι πλῆττει τὸν ἦχο πού πάντα σκοπεύει.

ἀπό τὴν ποίηση νὰ δώσει ἔργα ἄξια, ὄχι μόνο μέσα στὰ πλαίσια τῆς μικρῆς κυπριακῆς λογοτεχνίας.

«Τὸ παλληκάρι τῆς φακῆς» εἶναι τὸ τρίτο παιδικὸ δρᾶμα τοῦ κ. Ἀνθία καὶ δείχνει πάλι καὶ σ' αὐτὸ τὴν ἱκανότητα του νὰ ψυχολογεῖ τὸν παιδικὸ κόσμον καὶ νὰ τὸν ζωντανεύει φυσικὰ πάνω στὴ σκηνή, ἐνῶ συγχρόνως σατυρίζει μιὰ θλιβερὴ κατάσταση τοῦ ὀφίσταται σὲ πολλὰ στίγια σχετικὰ μὲ τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν, τοῦ οἱ γονεῖς «ὄ ἕνας τραβᾷ πετοῖ κι ὁ ἄλλος τομάσι» εἰς βάρος τῆς παιδικῆς ἀνάπτυξης. Εἶναι μιὰ εὐχάριστη παιδικὴ κωμωδία μὲ πολλή μαστρία γραμμῆν. Περιμένουμε νὰ τὴ δοῦμε στὸ θέατρο.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

— Ἡ κυρία καὶ ὁ κύριος Π. Ἰωάννου δώρισαν £ 60 στὴν «Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν» γιὰ τὴν ἐκδόσιν ἑνὸς τομοῦ τοῦ Δελτίου τῆς Ἐταιρείας. Ὁ τόμος αὐτός περιέχει τὰ Μεσαιωνικὰ Ἑρωτικά τραγούδια τῆς Κύπρου, ἐκδομένα καὶ σχολιασμένα ἀπὸ τὸν κ. Ἰντιάνου.

— Ἡ «Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν» διοργάνωσε τὴν πρώτην σειράν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων τῆς. Στις 28 Μάρτη μίλησε ὁ κ. Π. Δικαίος μὲ θέμα «Αἱ νεώτεροι ἀνακαλύψεις τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς ἐν Κύπρῳ». Ἐἰκόλουθησαν ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Α. Ἰντιάνου «Τὰ πρῶτα καὶ τὰ τελευταῖα μνημεῖα τῆς κυπριακῆς συλλαβικῆς γραφῆς» 11 Ἀπρ., τοῦ κ. Κ. Προυσῆ «Αἱ πηγαὶ τῆς νεώτερας Κυπριακῆς Λογοτεχνίας» 18 Ἀπρ., καὶ τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι «Νικοκλῆς ἢ Νικοκρέων παρὰ Διοδώρῳ 19,22;» 25 Ἀπρ. Οἱ ἀνακοινώσεις γίνονται στὴ Μεγάλῃ Αἴθουσα τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου.

— Ὁ Σύλλογος Ἀποφοίτων Παγκυπρίου Γυμνασίου διοργάνωσε σειρά ἐνδοσωματειακῶν καὶ ἐξωσωματειακῶν διαλέξεων γιὰ διάφορα θέματα μὲ ὁμιλητὲς ἀπὸ τὰ μέλη του ἢ ἄλλους ἐπιστήμονες. Ὁ ἴδιος Σύλλογος θὰ παρουσιάσει στίς ἀρχές

τοῦ Ἀπριλίου τὴν τραγωδίαν «Ἀροδαφνοῦσα» τοῦ Κύπριου ποιητῆ Γλαῦκου Ἀλιθέρη.

— Στὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἀρωγὴ τοῦ κ. Γζών Πηλοβάκη καὶ τὴν ἐπίστασιν τοῦ κ. Τ. Μαλάνου, ἐτοιμάζεται ἡ ἐκδόσις μιᾶς σειρᾶς παλαιῶν ποιητῶν, τοῦ ὁμηροῦ τὴν ἐλευθερίαν τότε ποῦ ἡ Ἑλλάδα ἦταν ὑπόδουλη ὅπως καὶ σήμερον. Πρῶτος ἐστὶν ἡ σειρά θὰ ἐκδοθῆ ὁ Κάλβος μὲ πρόλογον τοῦ Σεφέρη, κ' εἰπετα ὁ Ρήγας Φεραίος μὲ πρόλογον τὸν Νικολαεῖζην Ἐἰκόλουθησαν ὁ Σολωμός καὶ ἄλλοι. Οἱ δύο πρῶτοι ποιητὲς ἐλπίζεται νὰ κυκλοφορήσουν μέσα στοῦ φετινοῦ χρόνου.

— Ὁ κ. Τ. Μαλάνος ἐτοιμάζει νεὸν τόμον συμπληρωτικὸν τῆς κριτικῆς ἐργασίας του γιὰ τὸν Καβάφην, ποῦ θὰ περιλαμβάνει τὴν πηγὴν τῶν καβαφικῶν ποιημάτων, τὴν παραλλαγὴν τῆς, τὴν προκαβαφικὴν περιόδον τοῦ καβαφικοῦ ἔργου καὶ μιὰ χρονολογικὴν κατάταξιν του. Ὁ τόμος θάνα ἀφιερῶμενος στον κ. Ἄντ. Ἰντιάνου.

— Τὰ Ἑλληνικὰ δημοτικὰ σχολεῖα Λευκωσίας δώσανε μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν δύο παραστάσεις Παιδικῶν Θεάτρων ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἀδελφῶν τοῦ προοφεύγου ἐπὶ τὴν Κύπρον.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Μὲ τὸ τεῦχος αὐτὸ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» συμπληρώνουν τὸν ἔχτον τόμον τους. Παρακαλοῦμε ὅσους θέλουσι νὰ τοὺς τὸ στέλνουμε μὲ τὸ ταχυδρομεῖον ὡς συνδρομητῆς νὰ μᾶς πληροφορήσουν σχετικὰ καὶ νὰ μᾶς στείλουν καὶ τὸ ἀντίτιμον τῆς συνδρομῆς: πέντε σελίνια γιὰ τὴν Κύπρον, ἕξι σελίνια γιὰ τὸ ἐξωτερικόν.

δ. Μ. Ρ. Ἀλεξάνδρεια: Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας καὶ τὴν πληροφορίαν. Φροντίζουμε γιὰ ὅτι μᾶς γράφετε καὶ θὰ σὺς τὰ στείλουμε.—κ. Ν. Π. Λευκωσία: Ἔχει πολὺ ἐκδηλῶσιν διδαχτικὸν χαραχτήρα, μὰ τὸ δημοσιεύουμε, γιὰτὶ πιστεύουμε πὺς χρειάζεται ἀκόμα μιὰ ὑπόμνησιν.—Εὐάλλ. Λεμεσό: Σὺς γράψαμε συνδρομητῆ καὶ σὺς στείλουμε τὸ περιοδικόν. Εὐχαριστοῦμε.—κ. Κ. Γ. Λευκωσία. Δὲν μπορούμε νὰ λάβουμε

(ἡ συνέχεια ἐπὶ ἀπὸ μετὰ σελίδα τοῦ ἑξαφύλλου)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΣΤ΄ ΤΟΜΟΥ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Ἀκαθιώτη, Κ. Ν. : "Ἐθελα νᾶ-
μουν ἴαν πουλλὴν 56.

Ἀλιθέρση Γλαύκου : "Ὀνειρος
29, Μοναξιά 117, Εὖα 118, Τὴν
Παραμονὴ 119, Μπροστά στὸ
θάνατο 120, Μαφρουζα Wardian
121, Μετὰ... 122.

Ἀνθία Τεύκρου : Ὁ ἐρημίτης
63, "Ἐνα τραγούδι 64, Τὸ σήμε-
ρα καὶ τὸ αὐριο 149.

Δρουσιώτη Πυθ. : Τετράστι-
χα 2.

Ε. Κ. Ἰακωβίδη : Τραγούδι
127, Λευκὴ ψυχὴ 204.

Ἰντιάνου Ἀντ. : Ὁ καῦμὸς
τῆς γῆς, 1, Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀ-
ριμαθαίας 187.

Κλεάνθους Κώστα : Δάκρυ
γιὰ τὴν Ἑλλάδα 48, Πῶς νὰ
σέ πῶ; 96, Τὴν πικραμμένη μου
καρδιά 171.

Κρανιδιώτη Νίκου : Φθινοπω-
ρινὴ συμφωνία 35, Τὰ δειλινὰ
τὰ βροχερά, Ἦρθε τὸ δέιλι 36,
Πίναξ, Ἐλεγείο 47, Στιγμιότυ-
Κοινὸν πεπωμένον 48, Ἐπι-
τύμβιο 197, Μελαγχολία 198,
Σὲ περιμένω 199.

Διασίδη Παύλου : "Ἄν ἦτουν
τρόπος 19, Τὸ δρομπὶν 199.

Πιερίδη Θ. : Τὸ Τραγούδι τὸ
μεγάλο 107.

Χρυσάνθη Κύπρου : Ἀπόδει-
πνα 85, Ἐπιλύχνιο 160.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Ραμπιτρανὰθ Ταγκὸρ (μετάφρ.
Χρ. Μοδινοῦ): Μέρα μὲ τὴ
μέρα 105, Δὲν εἶναι τῆς μοίρας
μου, Σᾶς ἀποχαιρετῶ, Τὸ κίτρι-
νο πουλὶ κελαδεῖ 106, Στὸ σκο-

τεινὸ μονοπάτι ἑνὸς ὄνειρου
107.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

Κορομῆ, Ν. Χ. : Τῶν ἐννιά
ἔδελφῶν 211.

Ὀικονομοπούλου Ν. : Τὸ τρα-
οῦδι τῆς πέρτικας 100.

Παναρέτου Α : Τὸ τραοῦν
τῆς πέρτικας 102, 104, Τὸ τρα-
οῦν τοὺς μηνᾶες 161.

Τομπόλη Σώζου : Τὰ τέσσε-
ρα ἀδέρφκια 139.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ἰντιάνου Ἀντ. : Ν. Σ. Βρα-
χίμη «Ἀποσπάσματα» 82.

Κρανιδιώτη Ν. : Τ. Ἀνθία
«Σερενάτα» 26.

Μοδινοῦ Χρ. : Γιάννη Ὀί-
κονομίδη «28 Ὀκτωβρίου» 59.

Προυσή Κώστα : Ξ. Λυσιώ-
τη «Λήκυθος» 179, Εὐγ. Πα-
λαιολόγου «Κι ἄλλα ποιή-
ματα» 180.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Ἀλιθέρση Γλαύκου : Παλλη-
καράκια 190.

Κρανιδιώτη Νίκου : Ἀνοιξιά-
τικη βροχὴ 65, 89, 132, 172, 205.

Κλεάνθους Κώστα : Τὸ ὄραμα
Ἐκείνου 16.

Μόντη Κώστα : Ἐνας σκύ-
λος καταμεσίς τῶν δυὸ χω-
ριῶν 122, Δυὸ περιστέρια ποὺ
πέθαναν 203.

Παπανικόλα Ν. : Τῆς Ἀθα-
σοῦλλας ὁ γάμος 163.

Ρονσιᾶ Μαρτίνας : Οἱ ἑπτὰ
πηγές τῆς ἀγάπης 30, 49, Ἴ-
στορία ποὺ δὲν ἐνδιαφέρει κα-
νένα 150.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κρασιδιώτη Νικου: Λ. Κληρίδη «Θρῦλοι—Μορφές» 114, «Παιδικές Ψυχές» 115.

ΔΡΑΜΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Προυσή Κώστα: Τ. Ἀνθία: Τὸ παλληκάρι τῆς φακῆς 218.

ΜΕΛΕΤΗ

Ἰντιάνου Ἀντ: Παναγία ἡ Ἀψιθιώτισσα 54, Ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Πέτρου Βλαστοῦ 73, Ἱστορικά ἔγγραφα 97.

Κλόκκαρη Ἀντ: Κυπριακές παροιμίες, 128, 168.

Κονομῆς Ν. Χ.: «Ἐνα κυπριακὸ παραμῦθι 156, Ἀπὸ τίς ἔμμετρες ἱστορίες τῶν ζώων 200.

Μοδινοῦ Χρ.: Ραμπιτρανάθ Ταγκόρ 105.

Παναρέτου Α.: Παρατηρήσεις σὲ γεωργικὲς παροιμίες 37.

Παπαχαλαλάμπους Γ. Χ.: Ἡ κκελὲ τ' Ἀνασίτση 18, Γύρω ἄπὸ τὸ τοπωνυμικὸν αἶνιγμα «Λεμησὸς» 126.

Χρυσάνθη Κύπρου: Στοιχεῖα ἀντικειμενικῆς κριτικῆς γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ποίηση 3.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ἰντιάνου Ἀντ: Τίμου Μάλανου «Ἀπαντα. I» 145, Τη. M o g a b g a b «Supplementary excerpts on Cyprus» 182.

Μοδινοῦ Χρ.: «The Cyprus Committee etc.» 69.

Προυσή Κώστα: Τ. Ἀνθία «Ἡ ζωντανὴ Κύπρος» 113, Π. Γ. Μπίστη «Ὁ ἱερός μας ἀγώνας» 180.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἰντιάνου Ἀντ: Θρήνος τῆς Κύπρου: Παρατηρήσεις καὶ σχόλια 23, Ὁ ἅγιος Νεόφυτος: Παρατηρήσεις καὶ σχόλια 40, Ποιὸς ἦταν ὁ ζωγράφος Φίλιππος ὁ τοῦπίκλην ὁ Γούλ; 43,

Στοιχεῖα γιὰ τὴ βιογράφηση τοῦ ποιητῆ Χριστόδουλου ἢ Χριστάκη Παπαδοπούλου 80, Γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ—λόγιου Χριστόδουλου ἢ Χριστάκη Παπαδοπούλου 110, Σχόλιο σὲ μιὰ κυπριακὴ μεσαιωνικὴ ἐπιγραφή 142, Στοιχεῖα γιὰ τὴ βιογράφηση καὶ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ I. Καραγεωργιάδη 214.

Μοδινοῦ Χρ.: «Ἐνα σατιρικὸ ποίημα τοῦ ποίημα τοῦ Μιχαηλίδη 178.

Οἰκονομοπούλου Ν.: Μιὰ ζωντανὴ σελίδα ἀπὸ τὸ κυπριακὸ ὄλοκαύτωμα τοῦ 21. σ. 44.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Κρασιδιώτη Νικου: «Ἐκτον ἔτος 20, Φιλολογικὸς ἀπολαγισμὸς 176.

Προυσή Κώστα: Ἡ Ἑλληνικὴ Θυσία 21, Πίστη καὶ δύναμη 39, Πρόσπάθειες ἀπελπισμένου 57, Κρίση πολιτισμῶν 78, Κύπριοι, γρηγορεῖτε! 109, Ρωσία 140, «Γνώμες, καρδιές, ὄσοι Ἑλληνες...» 212.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

† **Βλαστοῦ Πέτρος**: Ἀνέκδοτα γράμματα 74.

Δανιὴλ Κ.: Ἐπιστολὴ 58.

Λυσιώτη Σάνθου: Γύρω ἀπὸ μιὰ κριτικὴ 213.

ΔΙΑΦΟΡΑ

«**Κυπριακὰ Γράμματα**»: Σημειώματα: Ἡ Νέα Ἑλλάδα.—Ἀντώνης Κλόκκαρης 141.

Μοδινοῦ Χρ.: Sir Arthur John Evans 79.

Νέα Βιβλία 27, 45, 60, 83, 116, 147, 185, 219.

Εἰδήσεις 27, 61, 147, 219.

Τύπος 60, 83, 116, 185, 219.

Ἀλληλογραφία 27, 60, 147, 184, 219.

Ἄνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει

ΣΑΚΑΤΕΜΑ ΟΣΦΥΑΛΓΙΑ

Τὸ πόνον ἀποτελεσματικῶς φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ὀπίσθου εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπαλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μέσῳ τῶν πορευμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἅτινα θερμαίνει, διαλύει καὶ ἀπορροῶνται ἀφαιρεῖ τοὺς πόνους καὶ ἀνακουφίζει τοὺς μῦς. - Ὁ ὕπνος σὰς ἀποκαθίσταται ἰσχυρῶς, καὶ ἡσυχος. Δικαίως δὲ ἐκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόανς Λιμέντ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμείσθε τὸ SLOAN'S

Τὸ παγκοσμίου φήμης ὑγρὸν πρὸς ἐπάληπτον μετὰ χειρὸς ὀφείμην ἀπὸ 133 ἔθνη

SLOAN'S

LINIMENT

